

Gabra tal-ġurisprudenza

SENTENZA TAL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (Id-Disa' Awla)

12 ta' Diċembru 2024*

“Rinviju għal deċiżjoni preliminari – Protezzjoni tal-konsumaturi – Direttiva 93/13/KEE – Klawżoli ingusti fil-kuntratti konklużi mal-konsumaturi – Kuntratt ta' self ipotekarju – Klawżola li tipprevedi rata tal-interessi varjabbli – Indici ta' riferiment bbażat fuq ir-rati percentwali annwali ta' imposta (RPAI) tas-self ipotekarju mogħti minn banek tat-tfaddil – Indici uffiċjali stabbilit permezz ta' att amministrattiv ippubblikat – Indikazzjonijiet li jinsabu fil-preambolu ta' dan l-att – Kontroll relatat mar-rekwiżit ta' trasparenza – Evalwazzjoni tan-natura ingusta – Principju ta' effettività”

Fil-Kawża C-300/23,

li għandha bħala suġġett talba għal deċiżjoni preliminari skont l-Artikolu 267 TFUE, imressqa mill-Juzgado de Primera Instancia n° 8 de Donostia – San Sebastián (il-Qorti tal-Ewwel Istanza Nru 8 ta' San Sebastián, Spanja), permezz ta' deċiżjoni tas-27 ta' April 2023, li waslet fil-Qorti tal-Ġustizzja fl-10 ta' Mejju 2023, fil-proċedura

NB

vs

Kutxabank SA,

fil-preżenza ta':

Ministerio Fiscal,

IL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (Id-Disa' Awla),

komposta minn S. Rodin, President tat-Tmien Awla, li qiegħed jaġixxi bħala President tad-Disa' Awla, J. Passer u O. Spineanu-Matei (Relatriċi), Imħallfin,

Avukat Ġenerali: L. Medina,

Registratur: A. Calot Escobar,

wara li rat il-proċedura bil-miktub,

* Lingwa tal-kawża: l-Ispanjol.

wara li kkunsidrat l-osservazzjonijiet ippreżentati:

- għal NB, minn J. M. Erausquin Vázquez u M. Ortiz Pérez, abogados,
- għal Kutxabank SA, minn I. Ortega Ochoa, abogado, u S. Tamés Alonso, procurador,
- għall-Gvern Spanjol, minn A. Gavela Llopis u A. Pérez-Zurita Gutiérrez, bħala aġenti,
- għall-Kummissjoni Ewropea, minn J. Baquero Cruz, P. Kienapfel u N. Ruiz García, bħala aġenti,

wara li rat id-deċiżjoni meħuda, wara li nstemgħet l-Avukata Ġenerali, li taqta' l-kawża mingħajr konkluzjonijiet,

tagħti l-preżenti

Sentenza

- 1 It-talba għal deċiżjoni preliminari tirrigwarda l-interpretazzjoni, l-ewwel nett, tal-Artikolu 3(1), tal-Artikolu 5, tal-Artikolu 6(1) u tal-Artikolu 7(1) tad-Direttiva tal-Kunsill 93/13/KEE tal-5 ta' April 1993 dwar klawżoli ingusti f'kuntratti mal-konsumatur (ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kapitolu 15, Vol. 2, p. 288, rettifika fil-ĠU 2023, L 17, p. 100), it-tieni nett, tal-Artikolu 7 tad-Direttiva 2005/29/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-11 ta' Mejju 2005 dwar prattiċi kummerċjali żleali fin-negozju mal-konsumatur fis-suq intern u li temenda d-Direttiva tal-Kunsill 84/450/KEE, id-Direttivi 97/7/KE, 98/27/KE u 2002/65/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill, u r-Regolament (KE) Nru 2006/2004 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill (Direttiva dwar Prattiċi Kummerċjali Żleali) (ĠU 2005, L 149, p. 22, rettifika fil-ĠU 2006, L 114, p. 86), kif ukoll, it-tielet nett, il-prinċipju ta' effettività.
- 2 Din it-talba tressqet fil-kuntest ta' tilwima bejn NB u Kutxabank SA dwar il-validità tal-klawżola ta' reviżjoni perijodika tar-rata tal-interessi ta' kuntratt ta' self ipotekarju.

Il-kuntest ġuridiku

Id-dritt tal-Unjoni

Id-Direttiva 93/13

- 3 Skont l-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13:
“Klawżola kuntrattwali li ma tkunx ġiet negozjata individwalment għandha titqies ingusta jekk, kontra l-htieġa ta' *buona fede*, tkun tikkawża żbilanċ sinifikanti fid-drittijiet u l-obbligi tal-partijiet li joħorgu mill-kuntratt, bi ħsara għall-konsumatur.”
- 4 L-Artikolu 4 ta' din id-direttiva jipprevedi li:
“1. Mingħajr preġudizzju għall-Artikolu 7, il-karattru ingust ta' klawżola kuntrattwali għandu jiġi stmat, billi titqies in-natura tal-merkanzija jew servizzi li għalihom ikun kien konkluz il-kuntratt u ssir referenza, filwaqt li jiġi konkluz il-kuntratt, għaċ-ċirkostanzi kollha preżenti waqt

il-konklużjoni tal-kuntratt u għall-klawżoli l-oħra kollha tal-kuntratt jew ta' kuntratt iehor li jiddependi fuqu[.]

2. L-istima tan-natura ingusta tal-klawżoli la għandha tirrelata mad-definizzjoni tal-kwistjoni prinċipali tas-suġġett tal-kuntratt u lanqas mas-suffiċjenza tal-prezz u r-remunerazzjoni, fuq naħa waħda, kontra s-servizzi jew il-merkanzija provduti bi tpartit, fuq in-naħa l-oħra, safejn dawn il-klawżoli jkunu f'lingwaġġ sempliċi u ċar.”

- 5 L-Artikolu 5 tal-imsemmija direttiva huwa redatt kif ġej:

“Fil-każ ta' kuntratti fejn ċerti klawżoli jew il-klawżoli kollha offruti lill-konsumatur ikunu bil-miktub, dawn il-klawżoli għandhom ikunu abbozzati b'lingwaġġ sempliċi u ċar. Fejn ikun hemm dubju dwar it-tifsir ta' klawżola, għandha tirbaħ l-interpretazzjoni l-aktar favorevoli għall-konsumatur. Din ir-regola dwar l-interpretazzjoni m'għandhiex tghodd fil-kuntest tal-proċeduri stabbiliti fl-Artikolu 7(2).”

- 6 L-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 93/13 jistabbilixxi li:

“L-Istati Membri għandhom jistabbilixxu li klawżoli ingusti użati f'kuntratt konkluż ma konsumatur minn bejjieġh jew fornitur għandhom, kif previst fil-liġi nazzjonali tagħhom, ma jkunux jorbtu lill-konsumatur u li l-kuntratt għandu jkompli jorbot lill-partijiet fuq dawn il-klawżoli jekk dan ikun kapaċi jkompli jeżisti mingħajr il-klawżoli ingusti.”

- 7 L-Artikolu 7(1) ta' din id-direttiva huwa fformulat kif ġej:

“L-Istati Membri għandhom jiżguraw li, fl-interessi tal-konsumaturi u l-kompetituri, jeżistu mezzi adegwati u effettivi biex jipprevjenu li jibqgħu jintużaw klawżoli ingusti f'kuntratti konklużi mal-konsumaturi mill-bejjieġha jew fornituri.”

- 8 Skont l-Artikolu 8 tal-imsemmija direttiva:

“L-Istati Membri jistgħu jadottaw jew iżommu l-aktar disposizzjonijiet stretti kompatibbli mat-Trattat fil-qasam kopert minn din id-Direttiva, biex jiżguraw grad massimu ta' protezzjoni għall-konsumatur.”

Id-Direttiva 2005/29

- 9 Skont l-Artikolu 19 tad-Direttiva 2005/29, l-Istati Membri kellhom jadottaw u jippubblikaw sa mhux iktar tard mit-12 ta' Ġunju 2007 il-liġijiet, ir-regolamenti u d-dispożizzjonijiet amministrattivi neċessarji sabiex jikkonformaw ruħhom magħha, u kellhom jinformaw immedjatament lill-Kummissjoni Ewropea dwar dan. Dawn id-dispożizzjonijiet kellhom ikunu applikabbli sa mhux iktar tard mit-12 ta' Diċembru 2007.

Id-dritt Spanjol

Il-Liġi 7/1998

- 10 Id-Direttiva 93/13 giet trasposta fid-dritt Spanjol permezz tal-Ley 7/1998, sobre ciones generales de la contratación (il-Liġi 7/1998, dwar il-Kundizzjonijiet Ġenerali tal-Kuntratti), tat-13 ta' April 1998 (BOE Nru 89, tal-14 ta' April 1998, p. 12304).

- 11 L-Artikolu 5(5) ta' din il-liġi, kif emendat bil-Ley 5/2019, de regulación de los contratos de crédito inmobiliario (il-Liġi 5/2019, li Tirregola l-Kuntratti ta' Kreditu Immobiljari), tal-15 ta' Marzu 2019 (BOE Nru 65, tas-16 ta' Marzu 2019), jipprevedi li l-kundizzjonijiet inklużi b'mod mhux trasparenti fil-kuntratti għad-detriment tal-konsumaturi huma nulli *ipso jure*.

Il-Liġi Ġenerali dwar il-Protezzjoni tal-Konsumaturi u tal-Utenti

- 12 Ir-Real Decreto Legislativo 1/2007, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (id-Digriet Irjali Leġiżlattiv 1/2007, dwar ir-Riforma tal-Liġi Ġenerali dwar il-Protezzjoni tal-Konsumaturi u tal-Utenti u ta' Liġijiet Komplementari Ohra), tas-16 ta' Novembru 2007 (BOE Nru 287, tat-30 ta' Novembru 2007, p. 49181), ippromulga r-riforma ta' din il-liġi, li ġiet emendata bil-Liġi 5/2019 (iktar 'il quddiem il-“Liġi Ġenerali dwar il-Protezzjoni tal-Konsumaturi u tal-Utenti”).

- 13 L-Artikolu 8 tal-Liġi Ġenerali dwar il-Protezzjoni tal-Konsumaturi u tal-Utenti jistabbilixxi li:

“Jikkostitwixxu drittijiet fundamentali tal-konsumaturi u tal-utenti:

[...]

- b) Il-protezzjoni tal-interessi ekonomiċi u soċjali legittimi tagħhom, b'mod partikolari fil-konfront tal-prattiki kummerċjali żleali u l-inklużjoni ta' klawżoli ingusti fil-kuntratti.

[...]

- d) L-informazzjoni eżatta dwar id-diversi oġġetti jew servizzi, kif ukoll l-edukazzjoni u s-semplifikazzjoni għall-promozzjoni tal-għarfien dwar l-użu, il-konsum jew it-tgawdija xierqa ta' dawk l-oġġetti jew servizzi.

[...]”

- 14 L-Artikolu 60 ta' din il-liġi ġenerali, intitolat “Informazzjoni prekuntrattwali”, jipprevedi, fil-paragrafu 1 tiegħu, li:

“Qabel ma l-konsumatur jew l-utent jintrabat b'kuntratt jew offerta tal-istess tip, il-professjonist għandu jipprovdi, b'mod ċar u li jinftehem, l-informazzjoni rilevanti, vera u suffiċjenti dwar il-karatteristiċi prinċipali tal-kuntratt, b'mod partikolari dwar il-kundizzjonijiet legali u ekonomiċi tiegħu [...]”

- 15 Skont l-Artikolu 80(1) tal-imsemmija liġi ġenerali, intitolat “Rekwiżiti applikabbli għall-klawżoli li ma kinux is-suġġett ta' negozjati individwali”:

“Fil-kuntratti konklużi ma' konsumaturi u ma' utenti li jinkludu klawżoli li ma kinux is-suġġett ta' negozjati individwali, inklużi l-kuntratti konklużi mill-amministrazzjoni pubblika u mill-entitajiet u impriżi dipendenti fuqhom, dawn il-klawżoli għandhom jissodisfaw ir-rekwiżiti li ġejjin:

- a) ir-redazzjoni għandha tkun preċiża, ċara u sempliċi, u għandha tista' tinftiehem direttament, mingħajr ma wiehed jirreferi għal testi jew għal dokumenti li ma jkunux ipprovdoti minn qabel jew fil-mument tal-konklużjoni tal-kuntratt u li, fi kwalunkwe każ, jissemmev b'mod esplicitu fid-dokument tal-kuntratt;

[...]

c) *bona fide* u bilanċ ġust bejn id-drittijiet u l-obbligi tal-partijiet, li jeskludi, fi kwalunkwe każ, l-użu ta' klawżoli ingusti.”

- 16 L-Artikolu 82(1) tal-Liġi Ġenerali dwar il-Protezzjoni tal-Konsumaturi u tal-Utenti, intitolat “Kunċett ta' klawżola ingusta”, jistabbilixxi li:

“Għandhom jiġu kkunsidrati bħala ingusti l-klawżoli kollha li ma kinux is-sugġett ta' negozjati individwali kif ukoll il-prattiki kollha li ma jirriżultawx minn ftehim espress u li, minkejja r-rekwiżit ta' *bona fide*, joħolqu, għad-detriment tal-konsumatur u tal-utent, żbilanċ sinjifikattiv bejn id-drittijiet u l-obbligi tal-partijiet li jirriżultaw mill-kuntratt.”

- 17 L-Artikolu 83 ta' din il-liġi ġenerali, intitolat “Nullità tal-klawżoli ingusti u sussistenza tal-kuntratt”, jipprevedi li:

“Il-klawżoli ingusti huma nulli *ipso iure* u jitqiesu li ma nkitbux. Għal dawn il-finijiet, wara li tkun semgħet lill-partijiet, il-qorti għandha tikkonstata n-nullità tal-klawżoli ingusti li jinsabu fil-kuntratt, iżda dan jibqa' vinkolanti għall-partijiet skont l-istess termini jekk ikun jista' jibqa' jeżisti mingħajr il-klawżoli ingusti.

Il-kundizzjonijiet imdahhla b'mod mhux trasparenti fil-kuntratti għad-detriment tal-konsumaturi huma nulli *ipso iure*.”

Il-Kodiċi Ċivili

- 18 L-Artikolu 1303 tal-Código Civil (il-Kodiċi Ċivili) jistabbilixxi li:

“Meta obbligu jiġi ddikjarat null, il-partijiet kontraenti għandhom jirrestitwixxu reċiprokament l-affarijiet li kienu s-sugġett tal-kuntratt, il-frott minn dawn l-affarijiet u l-prezz flimkien mal-interessi, bla ħsara għall-artikoli li ġejjin.”

- 19 Skont il-punt 2 tal-Artikolu 1306 ta' dan il-kodiċi:

“Jekk l-att li jikkostitwixxi l-kawża immorali ma jkunx reat, għandhom jiġu osservati r-regoli li ġejjin:

[...]

- 2) Meta jkun involut kuntrattur wieħed, huwa ma jistax jitlob lura dak li jkun ta skont il-kuntratt, u lanqas jitlob l-eżekuzzjoni ta' dak li jkun ġie offrut lilu. Il-parti l-oħra, li ma tkunx involuta fil-kawża immorali, tista' titlob lura dak li tkun tat, mingħajr obbligu li teżegwixxi dak li tkun offriet.”

L-Avvizi 8/1990 u 5/1994

- 20 Il-Banco de España (il-Bank ta' Spanja) adotta s-circular 8/1990, a entidades de crédito, sobre transparencia de las operaciones y protección de la clientela (l-Avviz 8/1990, għall-Attenzjoni tal-Istituzzjonijiet ta' Kreditu, dwar it-Trasparenza tat-Tranzazzjonijiet u l-Protezzjoni tal-Klijenti), tas-7 ta' Settembru 1990 (BOE Nru 226, tal-20 ta' Settembru 1990, p. 27498).

- 21 L-Avviż 8/1990 gie emendat, *inter alia*, permezz tas-circular 5/1994, a entidades de crédito (l-Avviż 5/1994, għall-Attenzjoni tal-Istituzzjonijiet ta' Kreditu), tat-22 ta' Lulju 1994 (BOE Nru 184, tat-3 ta' Awwissu 1994, p. 25109), li b'mod partikolari zied l-Anness VIII mal-Avviż 8/1990. Il-Juzgado de Primera Instancia no 8 de Donostia – San Sebastián (il-Qorti tal-Ewwel Istanza Nru 8 ta' San Sebastián, Spanja), li hija l-qorti tar-rinviju, tippreċiża f'dan ir-rigward li l-Avviż 8/1990 kif emendat mill-Avviż 5/1994 (iktar 'il quddiem l-"Avviż 8/1990 kif emendat") ma kienx is-sugġett ta' verżjoni kkonsolidata ppubblikata fil-*Boletín Oficial del Estado*.
- 22 L-Avviż 8/1990 kif emendat stabbilixxa ċerti indiċi ta' riferiment uffiċjali għas-self ipotekarju. Fost dawn kien hemm diversi rati medji ta' self ipotekarju għal perijodu ta' iktar minn tliet snin, intiż għall-akkwist ta' akkomodazzjoni li l-prezz tagħha huwa ffixsat liberament (iktar 'il quddiem l-"IRSI"), fosthom l-IRSI dwar is-self mogħti mill-banek tat-tfaddil (iktar 'il quddiem l-"IRSI tal-banek tat-tfaddil").
- 23 L-IRSI tal-banek tat-tfaddil huwa ddefinit kif ġej fl-Anness VIII tal-Avviż 8/1990 kif emendat:
- "[...] il-medja sempliċi tar-rati tal-interessi medji pponderati mill-kapital tat-tranzazzjonijiet ta' self b'garanzija ipotekarja għal perijodu ta' tliet snin jew iktar intiża għall-akkwist ta' akkomodazzjoni li l-prezz tagħha huwa ffixsat liberament, li l-banek tat-tfaddil kollha bdew jew ġedded matul ix-xahar ta' riferiment tal-indiċi. Dawn ir-rati tal-interessi medji pponderati huma r-rati annwali ekwivalenti ddikjarati lill-Bank ta' Spanja għal dawn l-iskadenzi mill-banek tat-tfaddil kollha [...]"
- 24 Mid-deċiżjoni tar-rinviju jirriżulta li din id-definizzjoni hija kkompletata bl-indikazzjoni li tgħid li r-"rati tal-interessi medji pponderati" huma r-rati percentwali annwali ta' imposta (RPAI) iddikjarati lill-Bank ta' Spanja mill-banek tat-tfaddil kollha għat-tranzazzjonijiet ikkonċernati.
- 25 Minn din id-deċiżjoni jirriżulta wkoll li l-Avviż 5/1994 kien jinkludi twissija għall-attenzjoni tal-istituzzjonijiet ta' kreditu, li kienet indirizzata lilhom, li tgħid li l-fatt li jintużaw l-IRSI direttament u sempliċement ikollu bħala konsegwenza li r-RPAI tat-tranzazzjoni ipotekarja titqiegħed f'livell oġġla mir-rata applikata fis-suq, sitwazzjoni li tiġi evitata bl-applikazzjoni ta' margni negattiv xieraq, li l-valur tiegħu jvarja skont il-kummissjonijiet ta' din it-tranzazzjoni u l-frekwenza tal-ħlasijiet.

Il-Liġi 14/2013

- 26 Il-Ley 14/2013, de apoyo a los emprendedores y su internacionalización (il-Liġi 14/2013, ta' Appoġġ għall-Imprendituri u għall-Internazzjonalizzazzjoni Tagħhom), tas-27 ta' Settembru 2013 (BOE Nru 233, tat-28 ta' Settembru 2013, p. 78787), tinkludi l-ħmistax-il dispożizzjoni addizzjonali li tipprevedi t-tmiem mill-1 ta' Novembru 2013, b'mod partikolari, tal-IRSI tal-banek tat-tfaddil.
- 27 Il-paragrafi 2 sa 4 ta' din id-dispożizzjoni addizzjonali huma fformulati kif ġej:
- "2. Ir-riferimenti għar-rati msemmija fil-paragrafu preċedenti għandhom jiġu ssostitwiti, minn meta ssir ir-reviżjoni li jmiss tar-rati applikabbli, bir-rata jew bl-indiċi ta' riferiment ta' sostituzzjoni previsti fil-kuntratt.

3. Fl-assenza tar-rata jew tal-indiċi ta' riferiment previst fil-kuntratt jew fil-każ li jkun wiehed mill-indiċijiet jew mir-rati li għalihom hija prevista t-tnehhija, ir-rata jew l-indiċi inkwistjoni għandu jiġi ssostitwit bir-rata tal-interessi uffiċjali msejha [IRSI tal-istituzzjonijiet ta' kreditu], billi jiġi applikat margni ekwivalenti għall-medja aritmetika tad-differenzi bejn ir-rata li t-tnehhija tagħha hija prevista u r-rata msemmija hawn fuq, ikkalkolata abbażi tad-data disponibbli bejn id-data tal-konklużjoni tal-kuntratt u d-data effettiva tas-sostituzzjoni tar-rata.

[...]

4. L-ebda rimedju ġudizzjarju ma għandu jkun disponibbli għall-partijiet sabiex jitolbu l-emenda, l-emenda unilaterali jew ix-xoljiment tal-kuntratt tas-self jew tal-kreditu inkambju għall-applikazzjoni ta' din id-dispożizzjoni.”

Il-kawża prinċipali u d-domandi preliminari

- 28 Fil-11 ta' Settembru 2006, NB ikkonkluda kuntratt ta' self ipotekarju ma' Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Gipuzkoa y San Sebastián, li sar Kutxabank (iktar 'il quddiem il-“kuntratt ta' self inkwistjoni fil-kawża prinċipali”), għal perijodu ta' 35 sena.
- 29 Konformement mal-Artikolu 3a ta' dan il-kuntratt (iktar 'il quddiem il-“klawżola kontenżjuża”), ir-rata tal-interessi hija varjabbli, peress li rata tal-interessi ġdida għandha tiġi ffixxata perijodikament fir-rigward tal-IRSI tal-banek tat-tfaddil.
- 30 Fil-klawżola kontenżjuża huwa ppreċizat li dan l-indiċi jikkorrispondi għall-medja sempliċi tar-rati tal-interessi medji, ipponderati mill-kapital, tat-tranzazzjonijiet ta' self flimkien ma' garanzija ipotekarja mwettqa mill-banek tat-tfaddil, ta' tul ta' żmien ta' tliet snin jew iktar, intiżi għall-akkwist ta' akkomodazzjoni li l-prezz tagħha huwa ffixsat liberament, mingħajr ebda trasformazzjoni, u li l-valur ta' riferiment huwa dak tal-aħħar indiċi ppubblikat mill-Bank ta' Spanja matul ix-xahar qabel kull skadenza prevista għar-reviżjoni tar-rata jew, sussidjarjament, tal-aħħar indiċi ppubblikat mill-Bank ta' Spanja qabel ix-xahar preċedenti msemmi iktar 'il fuq.
- 31 Mid-deċiżjoni tar-rinviju jirriżulta li l-klawżola kontenżjuża ma ssemmix il-parti finali tad-definizzjoni tal-IRSI tal-banek tat-tfaddil li tinsab fl-Anness VIII tal-Avviż 8/1990 kif emendat, li tippreċiża li dawn ir-“rati tal-interessi medji pponderati” huma r-RPAI iddikjarati lill-Bank ta' Spanja mill-banek tat-tfaddil kollha għat-tranzazzjonijiet ikkonċernati.
- 32 Fl-4 ta' Marzu 2022, NB ippreżenta rikors quddiem il-qorti tar-rinviju, intiż, b'mod partikolari, sabiex tiġi kkonstatata n-natura ingusta tal-klawżola kontenżjuża.
- 33 Il-qorti tar-rinviju tippreċiża li l-IRSI huma stabbiliti abbażi ta' medja tar-RPAI applikati għal tranzazzjonijiet simili. Konsegwentement, aġġustament tar-rata tal-interessi ta' kuntratt partikolari abbażi ta' IRSI iwassal għal żieda ta' din ir-rata tal-interessi li tinkorpora dak li l-persuni li jissellfu kkonċernati mill-kuntratti kollha li servew ta' bażi sabiex jiġi stabbilit dan l-IRSI ikunu hallsu abbażi, minbarra tar-rata tal-interessi nominali, tal-ispejjeż u tal-eventwali kummissjonijiet kollha, filwaqt li jiżdiedu abbażi tal-kuntratt li r-rata tal-interessi tiegħu hija hekk indiċjata, minbarra margni, spejjeż simili u li kummissjoni tkun diġà tħallset. Din il-qorti żżid li ċerti elementi meħuda inkunsiderazzjoni fir-RPAI li servew bħala bażi għall-istabbiliment tal-IRSI kienu jirriżultaw minn klawżoli kuntrattwali li n-natura ingusta tagħhom giet irrikonoxxuta minn dak iż-żmien jew li hija sugġetta għal kawtela.

- 34 Filwaqt li teżamina fl-ewwel lok il-klawżola kontenzzjuża fir-rigward tar-rekwiżit ta' trasparenza, il-qorti tar-rinviju tistaqsi dwar l-osservanza ta' dan ir-rekwiżit, peress li din il-klawżola ma tippermettix lill-konsumatur li jkun jaf eżattament il-konsegwenzi ekonomiċi li hija timplika fil-kuntest ta' kuntratt ta' tul ta' 35 sena.
- 35 Qabelxejn, hija tiddubita jekk konsumatur medju jistax jifhem waħdu d-differenzi bejn il-kunċetti ta' "rata tal-interessi", ta' "indici ta' riferiment" jew ta' "RPAI" u, konsegwentement, il-funzjonament tal-metodu ta' kalkolu ta' indicijiet ta' riferiment li huma stabbiliti abbażi ta' RPAI.
- 36 Barra minn hekk, il-qorti tar-rinviju tirrileva li l-klawżola kontenzzjuża tinkludi definizzjoni tal-IRSI tal-banek tat-tfaddil li ma tinkludix il-parti ta' din id-definizzjoni dwar il-fatt li dan l-indici huwa bbażat fuq ir-RPAI. Minn dan hija tiddeduċi li l-konsumatur medju, li ma għandux għarfien tal-avviżi tal-Bank ta' Spanja indirizzati lill-istabbilimenti ta' kreditu u li ma ġiex informat mill-parti kontraenti tiegħu bil-fatt li l-IRSI tal-banek tat-tfaddil jikkorrispondi għal RPAI u lanqas tal-preċiżazzjonijiet li jinsabu fl-Avviż 5/1994 dwar il-livell tal-IRSI fir-rigward tar-rata tas-suq, ma għandu l-ebda raġuni sabiex jitlob informazzjoni dwar dan is-sugġett matul il-fażi prekuntrattwali, billi jaħseb li l-proposta ta' kuntratt ipprezentata lilu hija interessanti peress li tipprevedi margni inqas minn dawk normalment previsti fil-kuntratti li r-rata tal-interessi tagħhom hija stabbilita meta mqabbla mal-indici ta' riferiment Euribor (rata interbankarja offruta f'euro).
- 37 Dawn il-kunsiderazzjonijiet huma pprezentati insostenn tal-ewwel sat-tielet domanda u tal-ħames domanda.
- 38 Sussegwentement, il-qorti tar-rinviju ssemmi l-ġurisprudenza tat-Tribunal Supremo (il-Qorti Suprema, Spanja), li minnha jirriżulta li r-rekwiżit ta' trasparenza dwar il-kompożizzjoni u l-kalkolu tal-IRSI huwa neċessarjament issodisfatt minħabba l-pubblikazzjoni fil-*Boletín Oficial del Estado* tal-Avviż 8/1990 u tal-mod ta' kalkolu ta' dawn l-indicijiet, b'tali mod li istituzzjoni ta' kreditu li tintegra tali indici f'dawn il-kundizzjonijiet kuntrattwali ma għandhiex l-obbligu li tinkludi fil-kuntratt ta' self id-definizzjoni shiħa ta' dan l-indici. Din il-ġurisprudenza hija bbażata esklużivament fuq il-punti 53 u 56 tas-sentenza tat-3 ta' Marzu 2020, Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2020:138), bl-esklużjoni tal-punti 51, 52, 54 u 55 tagħha.
- 39 Il-qorti tar-rinviju tqis li l-punti 53 u 56 ta' dik is-sentenza huma bbażati fuq indikazzjonijiet li ma humiex totalment konformi mar-realtà. Fil-fatt, minn naħa, l-Avviż 8/1990, li fuq il-pubblikazzjoni tiegħu hija bbażata l-imsemmija sentenza, ma tinkludi ebda riferiment għall-IRSI, peress li dawn ġew introdotti permezz tal-Avviż 5/1994. Min-naħa l-oħra, fi kwalunkwe każ, il-konsultazzjoni ta' dan l-aħħar avviż ma tippermettix li jsir magħruf il-metodu ta' kalkolu tal-IRSI, għaliex dan ma huwiex inkluz fih, b'tali mod li l-konsumatur għandu jiddeduċi mill-informazzjoni li tista' tiġi kkonsultata li l-IRSI huma RPAI, li diġà jinkludu margni, kummissjonijiet u spejjeż.
- 40 Dawn il-kunsiderazzjonijiet huma pprezentati insostenn tar-raba' domanda u tas-sitt sat-tmien domanda.
- 41 Barra minn hekk, il-qorti tar-rinviju tiddubita jekk il-ġurisprudenza tat-Tribunal Supremo (il-Qorti Suprema) imsemmija iktar 'il fuq, sa fejn hija stabbilita fis-sens li l-istabbilimenti ta' kreditu huma eżenti inkundizzjonalment milli jinkludu fil-kuntratti ta' self ipotekarju definizzjoni shiħa tal-IRSI adottata għall-adattament perijodiku tar-rata tal-interessi u li

jinformaw lill-konsumaturi bl-iżvilupp preċedenti ta' dan l-indiċi meta dan ikun is-sugġett ta' pubblikazzjonijiet uffiċjali, hijiex konformi mal-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja, fid-dawl tal-punt 54 tas-sentenza tat-3 ta' Marzu 2020, Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2020:138), u tal-punt 34 tad-digriet tas-17 ta' Novembru 2021, Gómez del Moral Guasch (C-655/20, EU:C:2021:943).

- 42 Dawn id-dubbi taw lok għad-disa' u għall-għaxar domanda.
- 43 Fl-aħħar nett, il-qorti tar-rinviju ssemmi wkoll id-Direttiva 2005/29, li hija tqis li kienet applikabbli fil-mument tal-konklużjoni tal-kuntratt ta' self inkwistjoni fil-kawża prinċipali. Hija tippredvi li l-assenza ta' elementi importanti fid-definizzjoni tal-IRSI tal-banek tat-tfaddil li tinsab f'dan il-kuntratt tista' tkun ekwivalenti għall-ommissjoni ta' informazzjoni importanti, fis-sens tal-Artikolu 7 ta' din id-direttiva, u, għaldaqstant, tikkostitwixxi prattika qarrieqa. Jekk dan kien il-każ, hija tistaqsi jekk tali konstatazzjoni hijiex ta' natura li teskludi kull *bona fide*, fis-sens tal-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13.
- 44 Dawn il-kunsiderazzjonijiet huma ppreżentati insostenn tal-ħdax u tat-tnax-il domanda.
- 45 Fit-tieni lok, il-qorti tar-rinviju tqis l-ipoteżi li fiha l-klawżola kontenzjuża għandha titqies li ma hijiex konformi mar-rekwiżit ta' trasparenza. F'tali sitwazzjoni, hija tqis li hija għandha teżamina n-natura eventwalment ingusta ta' din il-klawżola, li hija titlob lill-Qorti tal-Ġustizzja tikkonferma, peress li d-deċiżjonijiet preċedenti tagħha kienu jirrigwardaw biss dan ir-rekwiżit.
- 46 F'din l-ipoteżi, l-ewwel nett, il-qorti tar-rinviju ssemmi r-regoli nazzjonali li, sa mill-2019, jipprevedu li l-kundizzjonijiet kuntrattwali inkluzi b'mod mhux trasparenti għad-detriment tal-konsumaturi huma nulli *ipso jure*. Hija tirrileva li t-Tribunal Supremo (il-Qorti Suprema) ma tqisx li dawn ir-regoli huma applikabbli retroattivament. Min-naħa l-oħra, fir-rigward tal-klawżoli msejja "ta' rata minima", li b'applikazzjoni tagħhom rata tal-interessi varjabbli ma tistax tinzel taħt ċertu livell, il-ġurisprudenza ta' din il-qorti suprema hija stabbilita fis-sens li dawn il-klawżoli ma humiex trasparenti u, minhabba f'hekk, huma ingusti, sa fejn jipprevedu rata tal-interessi apparentement varjabbli, iżda li, fir-realtà, tvarja biss għal żieda. Il-qorti tar-rinviju tqis li din il-ġurisprudenza għandha tiġi applikata b'analoġija f'dan il-każ, fid-dawl tal-element qarrieqi li l-klawżola kontenzjuża tinkludi minhabba l-assenza ta' indikazzjoni fid-definizzjoni kuntrattwali tal-IRSI li dan tal-aħħar huwa RPAI.
- 47 Dawn il-kunsiderazzjonijiet huma ppreżentati insostenn tat-tlettax u tal-erbatax-il domanda.
- 48 It-tieni nett, il-qorti tar-rinviju ssemmi l-ġurisprudenza tat-Tribunal Supremo (il-Qorti Suprema) li tgħid li l-użu ta' indiċi uffiċjali, u użat minn awtoritajiet pubbliċi għall-finanzjament ta' akkomodazzjoni ssussidjata, ma jistax imur kontra r-rekwiżit ta' *bona fide*.
- 49 Madankollu, hija tosserva, minn naħa, li l-użu ta' indiċi uffiċjali huwa impost fil-każ ta' konklużjoni ta' kuntratt ta' self ipotekarju u li l-awtoritajiet pubbliċi li rrikorrew għal IRSI għamlu dan billi ħadu inkunsiderazzjoni t-twissija tal-Bank ta' Spanja li tinsab fil-preambolu tal-Avviż 5/1994.
- 50 Min-naħa l-oħra, il-qorti tar-rinviju tirrileva li l-evalwazzjoni tan-natura ingusta ma tirrigwardax l-użu ta' IRSI, iżda l-klawżola li pprevediet dan l-użu f'kuntratt ta' self. Fid-dawl tal-punt 69 tas-sentenza tal-14 ta' Marzu 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164), ikun għalhekk rilevanti li jiġi ddeterminat jekk il-persuna li ssellef, meta tittratta b'mod ġust u ekwu mal-persuna li tissellef,

setghetx tistenna li din tal-aħħar taċċetta l-inkluzjoni tal-klawżola kontenzjuża fil-kuntratt ta' self inkwistjoni fil-kawża prinċipali wara negozjati individwali li kieku kienet fehmet il-funzjonament tal-metodu ta' kalkolu tal-IRSI tal-banek tat-tfaddil u, għalhekk, setgħet tevalwa, abbażi ta' kriterji preċiżi, il-konsegwenzi ekonomiċi potenzjalment sinjifikattivi li jirriżultaw mill-applikazzjoni ta' dan l-indiċi, li kieku kienet taf bl-evoluzzjoni tiegħu matul is-sentejn qabel il-konklużjoni ta' dan il-kuntratt u li kieku kienet giet informata li l-Avviż 5/1994 kienet tinkludi twissija dwar in-neċessità li tiġi introdotta, jekk ikun il-każ, margni negattiv, liema twissija l-persuna li ssellef ma riditx tiegħu inkunsiderazzjoni.

- 51 Skont il-qorti tar-rinviju, fil-kuntest ta' din l-evalwazzjoni, hemm lok b'mod partikolari li jsir paragon bejn, minn naħa, il-metodu ta' kalkolu tar-rata tal-interessi kuntrattwali u l-livell effettiv ta' din ir-rata li jirriżulta minnu u, min-naħa l-oħra, il-metodi ta' kalkolu normalment adottati u ir-rata tal-interessi legali kif ukoll ir-rati tal-interessi applikati fis-suq fid-data tal-konklużjoni tal-kuntratt ikkonċernat għal self paragonabbli, fid-dawl tat-tieni inċiż tal-punt 67 tas-sentenza tas-26 ta' Jannar 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60).
- 52 Dawn il-kunsiderazzjonijiet huma pprezentati insostenn tal-ħmistax sat-tmintax-il domanda.
- 53 Fit-tielet u l-aħħar lok, fil-każ li jiġi kkonstatat li l-klawżola kontenzjuża hija ingusta u fejn, bħala prinċipju, il-kuntratt ta' self inkwistjoni fil-kawża prinċipali ma jkunx jista' jibqa' jeżisti mingħajr din il-klawżola, il-qorti tar-rinviju tqis li hija jkollha tikkunsidra li tippermetti lill-konsumatur jagħżel bejn l-annullament ta' dan il-kuntratt jew iż-żamma tiegħu permezz tas-sostituzzjoni tal-klawżola kontenzjuża b'riferiment għal indiċi previst mil-liġi b'mod supplimentari, fid-dawl, b'mod partikolari, tal-punt 52 tad-digriet tas-17 ta' Novembru 2021, Gómez del Moral Guasch (C-655/20, EU:C:2021:943).
- 54 L-ewwel nett, fil-każ li l-konsumatur jagħżel iż-żamma tal-kuntratt, il-qorti tar-rinviju tirrileva li d-dispożizzjoni supplimentari li hija tidentifika, li kienet intiża li tiżgura l-kontinwità tal-kuntratti wara l-ġajbien mhux kontenzjuż tal-IRSI tal-banek tat-tfaddil u tal-IRSI tal-banek, kienet intiża, fil-fehma tagħha, li tippreżerva l-bilanċ bejn is-servizzi tal-partijiet, filwaqt li r-rikonossiment tan-natura ingusta tal-klawżola kontenzjuża jimplika li din tohloq sitwazzjoni ta' żbilanċ li għandha tiġi rrimedjata. F'dawn iċ-ċirkustanzi, din il-qorti hija tal-fehma li l-istabbiliment mill-ġdid tal-bilanċ bejn is-servizzi tal-partijiet iwassal sabiex jiġi applikat għall-indiċi ta' riferiment indikat mill-klawżola kontenzjuża margni negattiv, konformement ma' dak li l-Bank ta' Spanja rrakkomanda fil-preambolu tal-Avviż 5/1994.
- 55 It-tieni nett, fil-każ fejn il-konsumatur jagħżel l-annullament tal-kuntratt, il-qorti tar-rinviju tqis li l-applikazzjoni tal-Artikolu 1303 tal-Kodiċi Ċivili, li jimplika r-restituzzjoni reċiproka tas-servizzi miżjuda bl-interessi, tiffavorixxi lill-istituzzjoni finanzjarja, filwaqt li, ipotetikament, din tkun responsabbli għall-annullament ta' dan il-kuntratt. Fil-fatt, fil-każ ta' applikazzjoni ta' dan l-artikolu, l-istituzzjoni finanzjarja jkollha dritt għall-interessi bir-rata legali, li hija oghla mir-rata tal-interessi kuntrattwali, fuq il-kapital kollu misluf mid-data tal-konklużjoni tal-imsemmi kuntratt. Dan apparentement ma jkunx il-każ li kieku kellu jsir użu mill-punt 2 tal-Artikolu 1306 ta' dan il-kodiċi, li jidher li huwa possibbli, sa fejn jitqies li l-kuntratt ta' self inkwistjoni fil-kawża prinċipali għandu jiġi annullat minhabba l-"kawża immorali" tiegħu, fis-sens ta' din l-aħħar dispożizzjoni, u li din il-kawża immorali hija esklużivament imputabbli lil din l-istituzzjoni, peress li dan huwa kuntratt ta' adeżjoni impost fuq il-persuna li tissellef.
- 56 Dawn il-kunsiderazzjonijiet huma pprezentati insostenn tad-dsatax sat-tnejn u għoxrin domanda.

57 F'dawn iċ-ċirkustanzi, il-Juzgado de Primera Instancia n° 8 de Donostia – San Sebastián (il-Qorti tal-Ewwel Istanza Nru 8 ta' San Sebastián) iddeċidiet li tissospendi l-proċeduri quddiemha u li tagħmel lill-Qorti tal-Ġustizzja d-domandi preliminari li ġejjin:

- “1. Fid-dawl tal-fatt li l-Bank ta' Spanja, fl-istess Ċirkulari 5/1994 [...], li permezz tagħha huwa inkorpora fis-suq ipotekarju Spanjol ir-rati bbażati fuq [l-IRSI], wissa wkoll li s-sempliċi użu dirett tagħhom kellu l-effett li r-[RPAI] applikata għat-tranzazzjoni tkun oġġa mir-RPAI tas-suq, u li sabiex dan jiġi evitat, kien neċessarju li jiġi inkorporat il-marġni negattiv xieraq, il-fatt li din it-twissija ma tinghatax widen u li dan il-marġni negattiv ma jiġix inkluż jista' jittqies bħala mod ta' kif jinholoq dan l-iżbilanċ minkejja r-rekwiżit ta' *bona fide* previst fl-Artikolu 3(1) tad-Direttiva [93/13]?”
- 2) Il-fatt li l-istabbilimenti finanzjarji japplikaw marġni negattivi, koeffiċjenti ta' tnaqqis jew percentwali tal-IRSI, hekk kif jipprevedi l-Bank ta' Spanja, fil-każijiet biss fejn il-kuntratti ta' self ipotekarju jkunu intiżi għax-xiri ta' akkomodazzjoni protetta u dawn ikunu taħt is-supervizjoni tal-amministrazzjonijiet pubbliċi u, għall-kuntrarju, ma japplikawx l-imsemmija marġni negattivi, koeffiċjenti ta' tnaqqis jew percentwali tal-IRSI, meta s-self ipotekarju konkluz ikun intiż għax-xiri ta' akkomodazzjoni li l-prezz tagħha jkun iffissat b'mod liberu, mingħajr is-supervizjoni tal-amministrazzjonijiet pubbliċi, jista' jikkostitwixxi mod ta' kif jinholoq dan l-iżbilanċ minkejja r-rekwiżit ta' *bona fide* previst fl-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13?
- 3) Peress li ċerti elementi li jintegraw ir-RPAI applikata għat-tranzazzjonijiet ta' self ipotekarju li ntużaw għad-determinazzjoni [...] [tal-]IRSI tal-banek tat-tfaddil, fuq bażi mensili, hekk kif huwa l-każ f'dak li jirrigwarda l-kummissjoni tal-ftuħ jew ċerti spejjeż li kellhom jithallsu mill-bejjiegh jew mill-fornitur, ġew iddikjarati ingusti, l-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 93/13 jipprekludi ż-żamma tal-validità tal-klawżola li tinkorpora [...] [l-]IRSI tal-banek tat-tfaddil li giet iddeterminata, fuq bażi mensili, abbażi ta' data miksuba b'applikazzjoni ta' klawżoli ddikjarati ingusti?
- 4) Il-punti 51, 52, 54 u 55 tas-sentenza [tat-3 ta' Marzu 2020, Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2020:138),] jipprekludu ġurisprudenza nazzjonali, bħal dik stabbilita mit-Tribunal Supremo (il-Qorti Suprema), li skontha, mingħajr ma jkun neċessarju li jitwettqu l-kontrolli u l-verifiki meħtieġa mill-imsemmija punti, il-qorti nazzjonali għandha tqis li l-verifika tat-trasparenza ta' klawżola li tinkorpora [...] [indiċi ta' riferiment] IRSI fil-kuntratt konkluz bejn konsumatur u bejjiegh jew fornitur hija ssodisfatta, fil-każijiet kollha, peress li d-definizzjoni tal-imsemmija rata ipotekarja tinsab [...] fiċ-Ċirkulari 5/1994 [...], ippubblikata fil-[*Boletín Oficial del Estado* (BOE Nru 184 tat-3 ta' Awwissu 1994)], [...] informazzjoni mhux magħrufa mill-konsumatur?
- 5) Sabiex jiġi osservat ir-rekwiżit ta' trasparenza ta' klawżola inkluża f'kuntratt ta' self ipotekarju b'rata tal-interessi varjabbli fejn l-interessi remuneratorji jużaw bħala riferiment indiċi uffiċċjali bħall-IRSI u li, minhabba l-karatteristiċi tal-kalkolu tiegħu, ma jirriflettix biss l-interessi remuneratorji u jeħtieġ l-applikazzjoni ta' marġni ta' kalkolu kumpless sabiex ikun jista' jiġi pparagunat ma' indiċijiet oħra, u jinvolvi r-riskju potenzjali għall-konsumatur li jkollu jsostni l-ħlas parzjalment doppju tal-kummissjonijiet bankarji, l-Artikolu 5 tad-Direttiva 93/13 għandu jiġi interpretat fis-sens li jipprekludi leġiżlazzjoni jew ġurisprudenza li tippermetti li l-bejjiegh jew il-fornitur ma jinkludix fil-kuntratt, u lanqas ma jipprovdi espressament lill-konsumatur suffiċjentement bil-quddiem qabel il-konkluzjoni tiegħu, l-informazzjoni sussegwenti:

- a) il-fatt li [l-indiċi] ta' riferiment ma tirriflettix biss l-interessi remuneratorji iżda wkoll il-kummissjonijiet;
- b) iż-żieda konkreta li tirriżulta minn dan;
- c) jekk dan japplikax, min-naħa tiegħu, margni negattiv fil-margni tar-rata ta' riferiment sabiex tiġi kkompensata din iż-żieda.

Dan kollu sabiex il-konsumatur ikun jista' faċilment iwettaq paragun effettiv bejn id-diversi rati ta' riferiment possibbli u jkun jaf jekk fil-kuntratt li jkun ser jikkonkludi huwiex ser jassumi l-hlas ta' kummissjonijiet parzjalment doppji u l-ammont tagħhom u, jekk ikun il-każ, ikun jista' jikkontestahom?

- 6) Il-punt 57 tal-osservazzjonijiet tal-Kummissjoni Ewropea [fil-Kawża C-125/18], il-punti 2 u 125 tal-konklużjonijiet tal-Avukat Ġenerali [Szpunar fil-Kawża Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2019:695),] u l-punti 51, 52, 54 u 55 tas-sentenza [tat-3 ta' Marzu 2020, Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2020:138),] jipprekludu ġurisprudenza nazzjonali, bħal dik stabbilita mit-Tribunal Supremo (il-Qorti Suprema), li skontha il-bejjiegh jew il-fornitur kontraenti huwa eżentat minn kull responsabbiltà fir-rigward tal-ġhoti ta' informazzjoni lill-konsumatur dwar il-funzjonament tal-metodu tal-kalkolu [tal-indiċi ta' riferiment] IRSI u dwar il-konsegwenzi ekonomiċi li jirriżultaw minnu, fejn din ir-responsabbiltà hija ttrasferita lill-konsumatur stess, li, mingħajr ma jkollu għarfien finanzjarju, għandu jfittex huwa stess din l-informazzjoni billi jsib u jifhem definizzjoni ppubblikata fil-*[Boletín Oficial del Estado]*, li ma ssemmi xejn espressament dwar l-inkorporazzjoni ta' margni u ta' spejjeż [f'dan l-indiċi [...], fatt li huwa stess għandu jiddeduċi mill-fatt li l-[imsemmi indiċi huwa ddeterminat] kull xahar permezz ta' medja tar-RPAI applikata għat-tranzazzjonijiet ta' riferiment?
- 7) Interpretazzjoni tal-punti 53 u 56 tas-sentenza [tat-3 ta' Marzu 2020, Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2020:138),] li skontha s-sempliċi pubblikazzjoni tad-definizzjoni [...] [tal-]IRSI fil-*[Boletín Oficial del Estado]* tippermetti li l-konsumatur kontraenti jkun jaf li [dan l-indiċi] [j]inkorpora l-margni u l-ispejjeż applikati mill-istabbilimenti hija kompatibbli ma' ġurisprudenza stabbilita tal-Qorti tal-Ġustizzja, li skontha l-konsumatur jinsab f'sitwazzjoni ta' inferjorità meta mqabbel mal-bejjiegh jew mal-fornitur li miegħu huwa jikkonkludi kuntratt f'dak li jirrigwarda l-informazzjoni, u mal-punt 2 tal-konklużjonijiet tal-Avukat Ġenerali [Szpunar fil-Kawża Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2019:695),] li skontu l-konsumatur medju ma jirnexxilux jifhem kuncetti speċifiċi, bħal 'rata tal-interessi', 'indiċi ta' riferiment' jew 'RPAI', u, b'mod partikolari, id-differenzi bejn dawn il-kuncetti, u li l-istess japplika fir-rigward tal-funzjonament tal-kalkolu konkret mhux biss tar-rati tal-interessi varjabbli, iżda wkoll tal-indiċijiet ta' riferiment uffiċjali ta' self ipotekarju u tar-RPAI li abbażi tagħhom dawn ir-rati tal-interessi huma kkalkolati?
- 8) Interpretazzjoni tal-punti 53 u 56 tas-sentenza [tat-3 ta' Marzu 2020, Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2020:138),] fis-sens li konsumatur jista' jkun jaf li [l-indiċi] [...] IRSI [j]inkludi margni u spejjeż abbażi tad-definizzjoni ppubblikata fil-*[Boletín Oficial del Estado]*, meta għal dan jirriżulta neċessarju li l-imsemmi konsumatur jkun jaf x'inhi u x'tirrappreżenta RPAI sabiex b'hekk ikun jista' jiddeduċi li, peress li [l-]IRSI tal-banek tat-tfaddil [huwa ddeterminat] abbażi ta' medja sempliċi ta' RPAI, din tinkorpora neċessarjament il-kummissjonijiet, il-margni u l-ispejjeż applikati mill-istabbilimenti, tmur kontra l-ġurisprudenza stabbilita tal-Qorti tal-Ġustizzja, li skontha l-konsumatur jinsab f'sitwazzjoni ta' inferjorità meta mqabbel mal-bejjiegh jew mal-fornitur li miegħu huwa

jikkonkludi kuntratt f'dak li jirrigwarda l-informazzjoni u kontra l-punt 2 tal-konklużjonijiet tal-Avukat Ġenerali [Szpunar fil-Kawża Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2019:695)]?

- 9) L-eżenzjoni mill-obbligu tal-bejjiegh jew tal-fornitur li jinkludi fil-kuntratt id-definizzjoni kompleta tal-indiċi ta' riferiment li jservi għall-kalkolu tar-rata tal-interessi varjabbli u li jipprovdi fuljett ta' informazzjoni li juri l-evoluzzjoni preċedenti ta' dan l-indiċi, li tinsab fid-digriet [tas-17 ta' Novembru 2021, Gómez del Moral Guasch (C-655/20, EU:C:2021:943)], tapplika b'mod radikali u inkundizzjonat jew, għall-kuntrarju, hija suġġetta għall-kundizzjoni li, bis-saħħa tal-informazzjoni msemmija iktar 'il fuq ipprovduta mill-bejjiegh jew mill-fornitur, il-konsumatur kontraenti jkun diġà f'pożizzjoni li jifhem il-funzjonament tal-metodu tal-kalkolu tal-indiċi kontenzjuż sabiex b'hekk ikun jista' jevalwa, abbażi ta' kriterji preċiżi u li jinftiehem, il-konsegwenzi ekonomiċi potenzjalment sinjifikattivi fuq is-sitwazzjoni finanzjarja tiegħu?
- 10) Tali eżenzjoni testendi wkoll għall-każijiet li fihom l-inkluzjoni fil-kuntratt tad-definizzjoni kompleta tal-indiċi ta' riferiment li jservi għall-kalkolu tar-rata tal-interessi varjabbli u l-provvista tal-fuljett ta' informazzjoni li juri l-evoluzzjoni preċedenti ta' dan l-indiċi jirriżultaw li huma obbligatori b'applikazzjoni tal-leġiżlazzjoni nazzjonali fis-seħh fil-mument tal-konklużjoni tal-kuntratt?
- 11) Jekk id-Direttiva [2005/29] dwar prattiċi kummerċjali żleali fin-negożju mal-konsumatur fis-suq intern tirriżulta li hija applikabbli, l-ommissjoni mill-bejjiegh jew mill-fornitur li jipprovdi informazzjoni daqstant rilevanti bħall-funzjonament speċifiku tal-metodu tal-kalkolu [...] [tal-]IRSI, il-fatt li dawn jiġu ddeterminati abbażi tar-RPAI applikata għat-tranzazzjonijiet ta' riferiment, li jwassal għall-inkluzjoni fil-valur nominali tagħhom tal-marġni, tal-kummissjonijiet u tal-ispejjeż medji ta' dawn it-tranzazzjonijiet, il-fatt li l-evoluzzjoni permanenti tagħhom kienet dejjem oġġettabbli mill-Euribor matul is-snin kollha sa mill-ħolqien tagħha u l-eżistenza ta' twissija mill-Bank ta' Spanja lill-istabbilimenti finanzjarji fir-rigward tal-ħtieġa li jiġi inkorporat marġni negattiv sabiex jiġi evitat li r-RPAI applikata għat-tranzazzjoni tkun oġġettabbli mir-RPAI tas-suq, tista' titqies bħala prattika qarrieqa fid-dawl tal-Artikolu 7 tal-imsemmija direttiva?
- 12) Jekk il-qorti nazzjonali tikkonkludi li l-prattika implimentata mill-bejjiegh jew mill-fornitur hija qarrieqa fid-dawl tad-Direttiva 2005/29, għandu awtomatikament jitqies li l-aġir tal-bejjiegh jew tal-fornitur johloq [...]żbilanċ sinjifikattiv minkejja r-rekwiżit ta' *bona fide* msemmi fl-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13, jew, għall-kuntrarju, bejjiegh jew fornitur jista' jaġixxi b'mod qarrieqi fid-dawl tad-Direttiva 2005/29 u jkun *in bona fide* skont id-Direttiva 93/13?
- 13) Il-prinċipju ta' effettività jipprekludi ġurisprudenza nazzjonali, bħal dik stabbilita mit-Tribunal Supremo (il-Qorti Suprema), li skontha, meta jkun gie ddikjarat in-nuqqas ta' trasparenza tal-klawżola li permezz tagħha [...] [l-]IRSI tal-banek tat-tfaddil [jiġi inkluz] fil-kuntratt konkluz bejn konsumatur u bejjiegh jew fornitur, id-dispożizzjonijiet inkluzi fl-Artikolu 83 tal-[Liġi Ġenerali dwar il-Protezzjoni tal-Konsumaturi u tal-Utenti] u fl-Artikolu 5(5), tal-[Liġi 7/1998 wara l-emenda tagħhom bil-Liġi 5/2019,] ma jistgħux jiġi applikati b'mod retroattiv, u b'hekk jinholqu żewġ livelli ta' protezzjoni fil-konfront ta' klawżola ingusta identika, wiehded għall-konsumaturi li kkonkludew kuntratt qabel l-imsemmija emenda, u ieħor għall-konsumaturi li kkonkludew kuntratt wara din l-emenda?

- 14) Il-prinċipju ta' effettività jipprekludi ġurisprudenza nazzjonali, bħal dik stabbilita mit-Tribunal Supremo (il-Qorti Suprema), li skontha n-nuqqas ta' trasparenza ta' klawżola dwar il-prezz tal-kuntratt, bħall-klawżola ta' rata minima, jirrendiha ingusta, peress li din tinkludi element qarrieqi, filwaqt li n-nuqqas ta' trasparenza tal-klawżola li tinkorpora [...] [l-]IRSI tal-banek tat-tfaddil fil-kuntratt, klawżola li taffettwa wkoll il-prezz tal-kuntratt, ma jirrendihex ingusta?
- 15) Ġurisprudenza nazzjonali, bħal dik stabbilita mit-Tribunal Supremo (il-Qorti Suprema), li tqis li huwa illoġiku li jiġi sostnut li l-bejjiegh jew il-fornitur ma aġixxiex *in bona fide* meta huwa uża [indiċi ta' riferiment] uffiċjali, [irregolat] mill-Bank ta' Spanja u abitwalment [użat] mill-amministrazzjonijiet pubbliċi fil-programmi ta' akkomodazzjoni protetta tagħhom, u b'hekk tiddeduċi, fil-każijiet kollha, l-eżistenza ta' *bona fide* minn naħa tal-bejjiegh jew tal-fornitur, mingħajr in-neċessità li tiġi eżaminata l-kwistjoni dwar jekk il-bejjiegh jew il-fornitur setax jistenna li l-konsumatur, ittrattat b'mod leali u ġust, kien ser jaċċetta l-klawżola inkwistjoni fil-kuntest ta' negozjati individwali, hija kuntrarja għall-punt 69 tas-sentenza [tal-14 ta' Marzu 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164),] u għall-kunċett ta' żbilanċ 'minkejja r-rekwiżit ta' *bona fide*'?
- 16) Fil-kuntest ta' kwistjoni relatata mal-inkorporazzjoni ta' rata [tal-interessi indiċjata fir-rigward tal-]IRSI tal-banek tat-tfaddil [f']kuntratt [ta' self ipotekarju] sabiex tiġi ddeterminata r-remunerazzjoni kuntrattwali, il-punt 69 tas-sentenza [tal-14 ta' Marzu 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164),] għandu jiġi interpretat fis-sens li l-qorti nazzjonali għandha teżamina jekk il-bejjiegh jew il-fornitur setax jemmen li l-konsumatur, li fehem il-funzjonament tal-metodu tal-kalkolu [...] [tal-]IRSI tal-banek ta' tfaddil, kellu għarfien tal-evoluzzjoni [...] [tal-]IRSI tal-banek ta' tfaddil minn tal-inqas matul is-sentejn preċedenti għall-konklużjoni tal-kuntratt, u kien informat li l-Bank ta' Spanja, fiċ-Ċirkolari 5/1994 tiegħu, wissa li kien neċessarju li jiġi inkorporat, jekk ikun il-każ, margni negattiv, twissija li l-bejjiegh jew il-fornitur ma kellux l-intenzjoni jsegwi, kien jaċċetta l-inkorporazzjoni tal-imsemmija klawżola fil-kuntest ta' negozjati individwali?
- 17) Fir-rigward tal-klawżola li tinkorpora [...] [l-]IRSI tal-banek tat-tfaddil fil-kuntratt konkluz bejn bejjiegh jew fornitur u konsumatur, il-punt 67 tas-sentenza [tas-26 ta' Jannar 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60),] għandu jiġi interpretat fis-sens li l-qorti nazzjonali, sabiex tevalwa l-eżistenza ta' żbilanċ minkejja r-rekwiżit ta' *bona fide*, għandha tipparaguna l-metodu ta' kalkolu [ta' dan l-IRSI] ma' dak użat sabiex [jiġi ddeterminat l-indiċi ta' riferiment] Euribor, l-iktar [użat], u r-rati effettivi rispettivi li jirriżultaw għal self ta' ammont u ta' tul ekwivalenti?
- 18) Fir-rigward tal-klawżola li tinkorpora [...] [l-]IRSI tal-banek tat-tfaddil fil-kuntratt konkluz bejn bejjiegh jew fornitur u konsumatur, u għall-finijiet tal-evalwazzjoni tal-eżistenza ta' żbilanċ minkejja r-rekwiżit ta' *bona fide* b'mod konformi mal-punt 67 tas-sentenza [tas-26 ta' Jannar 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60)], il-fatt li r-rata effettiva li tirriżulta [...] [mill-indiċi ta' riferiment] Euribor tirrappreżenta l-prezz li bih l-[istituzzjonijiet ta' kreditu] jiksibu l-flus li sussegwentement isellfu lill-klijenti tagħhom, filwaqt li r-rata effettiva li tirriżulta [mill-]IRSI tal-[banek tat-tfaddil], li hija dejjem oghla, tirrappreżenta l-ispiża totali sostnuta mill-klijenti li lilhom il-banek tat-tfaddil ikunu sellfu dawn il-flus, huwa rilevanti?

- 19) L-Artikolu 7(1) tad-Direttiva 93/13 jipprekludi li, wara l-konstatazzjoni tan-natura ingusta tal-klawżola li tinkorpora [...] [l-]IRSI tal-banek tat-tfaddil [f']kuntratt [ta' self ipotekarju] konkluz bejn bejjiegħ jew fornitur u konsumatur, bir-riżultat li l-kuntratt ma jistax jibqa' jeżisti wara l-esklużjoni tal-imsemmija klawżola mill-kuntratt, din tiġi ssostitwita skont il-ħmistax-il dispożizzjoni addizzjonali tal-[Liġi 14/2013], peress li din is-sostituzzjoni twassal sabiex iżżomm, għall-benefiċċju tal-bejjiegħ jew tal-fornitur, l-istess sitwazzjoni ta' żbilanċ bħal dik li kienet giet annullata mill-qorti nazzjonali, minhabba li din ir-regola supplimentari kienet prevista għas-sostituzzjoni paċifika tal-indiċi u kienet intiża sabiex din is-sostituzzjoni ma tbiddilx is-sitwazzjoni eżistenti qabel l-għajbien [tal-indiċi ta' riferiment inizjali]?
- 20) Fid-dawl tal-fatt li, skont il-Bank ta' Spanja, l-ilmenti kollha li jistgħu jiġu invokati kontra l-użu [...] [tal-]IRSI tal-banek tat-tfaddil kienu jiġu evitati li kieku ġie inkorporat il-marġni negattiv korrispondenti, l-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 93/13 għandu jiġi interpretat fis-sens li, la darba tiġi ddikjarata n-natura ingusta tal-klawżola li tinkorpora [...] [l-]IRSI tal-banek tat-tfaddil fil-kuntratt konkluz bejn konsumatur u bejjiegħ jew fornitur, dan l-artikolu ma jipprekludix li l-qorti nazzjonali tissostitwixxi, b'mod retroattiv, il-marġni inkorporat bil-marġni negattiv li kien imissu ġie inkorporat fil-mument tal-konkluzjoni tal-kuntratt, bil-ħlas lura lill-konsumatur tal-ammont li jkun [hallas] indebitament, flimkien mal-interessi fuqu, sabiex jiġi evitat li l-kuntratt jiġi ddikjarat null [...] [billi] jiġi kkonvertit f'dak li kellu jiġi konkluz skont it-twissija tal-Bank tal-Spanja?
- 21) L-Artikolu 7(1) tad-Direttiva 93/13 jipprekludi li, ladarba tiġi ddikjarata n-natura ingusta tal-klawżola li tinkorpora [...] [l-]IRSI tal-banek tat-tfaddil fil-kuntratt konkluz bejn bejjiegħ jew fornitur u konsumatur, u ladarba l-kuntratt ikun ġie ddikjarat null minhabba li dan ma jkunx jista' jibqa' jeżisti wara t-tneħħija tal-imsemmija klawżola, l-Artikolu 1303 tal-[Kodiċi Ċivili] jipproduċi l-effetti tiegħu b'tali mod li l-persuna responsabbli għall-ksur tibbenefika billi tirkupra s-self kollu, b'[rata tal-]interessi legali oghla minn [dik] previst[a] fil-kuntratt, u applikabbli għall-ammont totali tas-self sa mill-ewwel jum?
22. Fid-dawl tal-fatt li l-kwistjoni tirrigwarda kuntratt ta' adeżjoni, ikkostitwit minn kundizzjonijiet ġenerali mhux innegożjati imposti mill-bejjiegħ jew mill-fornitur, u peress li dan il-bejjiegħ jew dan il-fornitur biss huwa responsabbli għall-inkorporazzjoni ta' klawżoli ingusti relatati ma' aspetti essenzjali tal-prezz, l-Artikolu 7(1) tad-Direttiva 93/13 għandu jiġi interpretat fis-sens li huwa l-bejjiegħ jew il-fornitur li huwa responsabbli għall-immoralità li wasslet għan-nullità tal-kuntratt fit-totalità tiegħu, u li, konsegwentement, [il-punt 2 tal-Artikolu 1306] tal-[Kodiċi Ċivili] huwa applikabbli?"

Fuq it-talba għal deċiżjoni preliminari

Fuq l-ammissibbiltà

- 58 Il-Gvern Spanjol jesprimi dubbi dwar l-ammissibbiltà tat-talba għal deċiżjoni preliminari. F'dan ir-rigward, huwa jsostni li, fl-assenza ta' indikazzjonijiet suffiċjenti għal dak li jirrigwarda l-kuntest fattwali tal-kawża prinċipali, minbarra li għadha ma ttehditx deċiżjoni dwar l-ammissjoni tal-provi prodotti mill-partijiet fil-kawża prinċipali u li l-pretensjonijiet ta' dawn il-partijiet ma humiex magħrufa, il-Qorti tal-Ġustizzja ma tistax tiddeċiedi b'mod utli dwar id-domandi magħmula, filwaqt li l-evalwazzjoni tat-trasparenza u tan-natura ingusta ta' klawżola għandha tkun ibbażata fuq iċ-ċirkustanzi partikolari kollha ta' kull każ. F'dawn iċ-ċirkustanzi,

il-Qorti tal-Ġustizzja hija mitluba twettaq eżami generali u astratt tad-Direttiva 93/13 fir-rigward tal-użu ta' IRSI bħala indici ta' riferiment f'kuntratti ta' self ipotekarju. Dan il-gvern isostni wkoll li l-preżentazzjoni tal-ġurisprudenza tat-Tribunal Supremo (il-Qorti Suprema) li tinsab fid-deċizzjoni tar-rinviju hija approssimattiva, jew saħansitra ineżatta, u li l-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja diġà tinkludi r-risposta għal ħafna minn dawn id-domandi.

- 59 Qabelxejn, għandu jifakkar li, l-ewwel nett, hija biss il-qorti nazzjonali li quddiemha titressaq il-kawża u li għandha tagħti d-deċizzjoni li għandha tevalwa, fir-rigward taċ-ċirkustanzi tal-kawża, kemm in-neċessità ta' deċizzjoni preliminari sabiex tkun f'pożizzjoni li tagħti s-sentenza tagħha kif ukoll ir-rilevanza tad-domandi li hija tagħmel lill-Qorti tal-Ġustizzja, li jibbenefikaw minn preżunzjoni ta' rilevanza. Għaldaqstant, peress li d-domanda magħmula tirrigwarda l-interpretazzjoni jew il-validità ta' regola tad-dritt tal-Unjoni, il-Qorti tal-Ġustizzja hija, bħala principju, marbuta li tagħti deċizzjoni, hlief jekk ikun jidher b'mod manifest li l-interpretazzjoni mitluba ma għandha ebda relazzjoni mar-realtà jew mas-sugġett tal-kawża prinċipali, jekk il-problema tkun ta' natura ipotetika jew inkella jekk il-Qorti tal-Ġustizzja ma jkollhiex il-punti ta' fatt u ta' liġi neċessarji sabiex tirrispondi b'mod utli għal din id-domanda (sentenza tal-21 ta' Diċembru 2021, Trapeza Peiraios, C-243/20, EU:C:2021:1045, punt 25 u l-ġurisprudenza ċċitata). It-tieni nett, skont l-Artikolu 94(a) u (c) tar-Regoli tal-Proċedura tal-Qorti tal-Ġustizzja, deċizzjoni tar-rinviju għandha tinkludi "espożizzjoni sommarja" tal-fatti u "l-espożizzjoni" tal-motivazzjoni tar-rinviju.
- 60 Issa, id-deċizzjoni tar-rinviju fiha indikazzjonijiet fir-rigward tal-elementi fattwali tal-kawża prinċipali li, għalkemm limitati, huma madankollu suffiċjenti sabiex jippermettu li jinftiehem l-portata tad-domandi magħmula u r-rilevanza tagħhom għas-soluzzjoni ta' din il-kawża kif ukoll sabiex il-Qorti tal-Ġustizzja tkun tista' tagħti risposti utli, filwaqt li tagħti lill-gvernijiet tal-Istati Membri kif ukoll lill-partijiet interessati l-oħra l-possibbiltà li jipprezentaw osservazzjonijiet skont l-Artikolu 23 tal-Istatut tal-Qorti tal-Ġustizzja tal-Unjoni Ewropea.
- 61 F'dan ir-rigward, għandu jiġi enfasizzat li hija l-qorti nazzjonali, u mhux il-Qorti tal-Ġustizzja, li għandha tiegħu inkunsiderazzjoni ċ-ċirkustanzi kollha speċifiċi għall-każ inkwistjoni sabiex tiddetermina jekk, fid-dawl tal-kriterji stabbiliti fl-Artikolu 3(1) kif ukoll fl-Artikolu 5 tad-Direttiva 93/13, klawżola kuntrattwali tissodisfax ir-rekwiżiti ta' *bona fide*, ta' ekwilibriju u ta' trasparenza mitluba minn din id-direttiva (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tas-26 ta' Marzu 2019, Abanca Corporación Bancaria u Bankia, C-70/17 u C-179/17, EU:C:2019:250, punt 50 kif ukoll il-ġurisprudenza ċċitata).
- 62 Sussegwentement, il-qorti nazzjonali huma liberi li jagħmlu domandi preliminari lill-Qorti tal-Ġustizzja f'kull stadju tal-proċedura li huma jqisu xierqa, bil-kundizzjoni li huma jispjegaw, tal-inqas, l-ipoteżijiet fattwali li fuqhom huma bbażati d-domandi preliminari tagħhom (ara, f'dan is-sens, id-digriet tal-25 ta' Marzu 2022, IP *et* (Stabbiliment tal-veracità tal-fatti fil-kawża prinċipali), C-609/21, EU:C:2022:232, punt 21 kif ukoll il-ġurisprudenza ċċitata).
- 63 Fl-aħħar nett, id-domandi dwar l-interpretazzjoni tad-dritt tal-Unjoni huma magħmula mill-qorti nazzjonali fil-kuntest regolamentari u fattwali li hija tiddefinixxi taht ir-responsabbiltà tagħha, u li ma huwiex il-kompitu tal-Qorti tal-Ġustizzja li tevalwa l-eżattezza tiegħu (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tat-8 ta' Ġunju 2016, Hünnebeck, C-479/14, EU:C:2016:412, punt 30 u l-ġurisprudenza ċċitata).

- 64 Il-konvenuta fil-kawża prinċipali tikkontesta wkoll, fil-prattika, l-ammissibbiltà tad-domandi kollha magħmula, peress li l-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja diġà tinkludi r-risposta għalihom.
- 65 F'dan ir-rigward, għandu jiġi kkonstatat li tali ċirkustanza, jekk titqies stabbilita, tista' tiġġustifika biss l-għoti ta' risposta permezz ta' digriet motivat, ibbażat fuq l-Artikolu 99 tar-Regoli tal-Proċedura, u mhux iċ-ċaħda tat-talba għal deċiżjoni preliminari. Barra minn hekk, għandu jiġi kkonstatat li, għalkemm ir-risposta għal ċerti domandi tista' tiġi dedotta mill-ġurisprudenza, dan ma huwiex il-każ tad-domandi kollha.
- 66 Konsegwentement, it-talba għal deċiżjoni preliminari hija ammissibbli, bla ħsara għall-eżami tal-ammissibbiltà ta' ċerti domandi.

Fuq id-domandi preliminari

- 67 Ir-raba' u s-sitt sal-għaxar domanda kif ukoll, parzjalment, il-ħames domanda jirrigwardaw l-osservanza tar-rekwiżit ta' trasparenza tal-klawżoli tal-kuntratti konkluzi ma' konsumaturi fil-kuntest tal-konkluzjoni ta' kuntratt ta' self ipotekarju li jinkludi klawżola bħall-klawżola kontenżuża.
- 68 L-ewwel sat-tielet domanda u l-ħdax sat-tmintax-il domanda kif ukoll, parzjalment, il-ħames domanda jirrigwardaw in-natura eventwalment ingusta ta' tali klawżola.
- 69 Id-dsatax sat-tnejn u għoxrin domanda jirrigwardaw il-konsegwenzi tal-konstatazzjoni eventwali tan-natura ingusta ta' din il-klawżola.
- 70 Huwa f'din l-ordni li għandhom jiġu eżaminati dawn id-domandi.

Fuq ir-raba' u s-sitt sal-għaxar domanda kif ukoll, parzjalment, il-ħames domanda, dwar l-osservanza tar-rekwiżit ta' trasparenza

- 71 Qabelxejn, għandu jifakkar li, skont l-ewwel paragrafu tal-Artikolu 267 TFUE, il-Qorti tal-Ġustizzja għandha ġurisdizzjoni sabiex tagħti deċiżjoni preliminari biss dwar l-interpretazzjoni tat-Trattati u tal-atti adottati mill-istituzzjonijiet, korpi jew organi tal-Unjoni Ewropea. Għaldaqstant, hija ma tista tiddeċiedi dwar l-interpretazzjoni la tal-konkluzjonijiet li ngħataw minn Avukat Ġenerali fil-kuntest ta' rinviu għal deċiżjoni preliminari preċedenti u lanqas ta' osservazzjonijiet li ġew ipprezentati minn istituzzjoni fil-kuntest ta' tali rinviu għal deċiżjoni preliminari.
- 72 Għaldaqstant, il-Qorti tal-Ġustizzja ma għandhiex ġurisdizzjoni sabiex tirrispondi għas-sitt sat-tmien domanda sa fejn dawn jirrigwardaw l-interpretazzjoni ta' tali konkluzjonijiet jew osservazzjonijiet.
- 73 Madankollu, permezz tar-raba' u tas-sitt sal-għaxar domanda tagħha kif ukoll, parzjalment, permezz tal-ħames domanda tagħha, li għandhom jiġu eżaminati flimkien, il-qorti tar-rinviju tistaqsi, essenzjalment, jekk l-Artikolu 4(2) u l-Artikolu 5 tad-Direttiva 93/13 għandhomx jiġu interpretati fis-sens li r-rekwiżit ta' trasparenza li jirriżulta minn dawn id-dispożizzjonijiet huwa osservat waqt il-konkluzjoni ta' kuntratt ta' self ipotekarju għal dak li jirrigwarda l-klawżola ta' dan il-kuntratt li tipprevedi l-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi meta mqabbla mal-valur ta'

indici ufficjali stabbilit minn att amministrattiv, li jinkludi d-definizzjoni tiegħu, minhabba s-sempliċi fatt li dan l-att kif ukoll il-valuri preċedenti tal-indici kkonċernat ikunu ġew ippubblikati fil-Ġurnal Ufficjali tal-Istat Membru kkonċernat, mingħajr għalhekk l-obbligu tal-persuna li ssellef li tinforma hija stess lill-konsumatur dwar id-definizzjoni ta' dan l-indici u tal-iżvilupp preċedenti tiegħu, anki jekk, minhabba l-metodu ta' kalkolu tiegħu, dan ma jikkorrispondix għal rata tal-interessi remuneratorja, iżda għal RPAI, peress li dan il-metodu ta' kalkolu jieħu inkunsiderazzjoni wkoll margni, kummissjonijiet u spejjeż previsti mill-kuntratti simili li jservu sabiex jiġu stabbiliti l-valuri suċċessivi tal-imsemmi indici. Barra minn hekk, il-qorti tar-rinviju tistaqsi dwar l-influenza eventwali f'dan ir-rigward tal-fatt li l-legiżlazzjoni nazzjonali applikabbli fil-mument tal-konklużjoni tal-kuntratt ikkonċernat tipprevedi li l-istituzzjonijiet ta' kreditu għandhom jinkludu fil-kuntratti konklużi mal-individwi d-definizzjoni tal-indici ta' riferiment li sservi għall-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi u għandhom jipprovdu dokument li jindika l-iżvilupp preċedenti ta' dan l-indici ta' riferiment matul ċertu perijodu.

- 74 Il-qorti tar-rinviju tenfasizza f'dan ir-rigward li l-konsumatur jinsab f'sitwazzjoni ta' inferjorità meta mqabbel mal-bejjieġh jew fornitur fil-qasam tal-informazzjoni, b'mod partikolari fir-rigward tal-portata eżatta tal-kunċett ta' "RPAI", li l-metodu ta' kalkolu ta' indici bħal IRSI jista' jirrendi diffiċli l-paragun ta' proposta ta' kuntratt li tinkludi klawżola ta' aġġustament tar-rata tal-interessi b'riferiment għal tali indici ma' proposti li jipprevedu aġġustament tar-rata tal-interessi b'riferiment għal indicijiet li jikkorrispondu għal rati tal-interessi nominali, u mhux għal RPAI, u li huwa diffiċli għal konsumatur li jiddetermina sa fejn l-użu ta' indici bħal IRSI jimplika indirettament il-ħlas ta' margni, kummissjonijiet jew spejjeż oħra li huma esplicitament previsti fil-kuntratt tiegħu stess.
- 75 Sabiex tingħata risposta għad-domandi kif ifformulati mill-ġdid fil-punt 73 ta' din is-sentenza, għandu jittfakkar li l-informazzjoni, qabel il-konklużjoni ta' kuntratt, dwar il-kundizzjonijiet kuntrattwali u l-konsegwenzi ta' din il-konklużjoni hija, għal konsumatur, ta' importanza fundamentali. Huwa, b'mod partikolari, abbażi ta' din l-informazzjoni li dan tal-aħħar jiddeċiedi jekk jixtieqx jintrabat bil-kundizzjonijiet redatti minn qabel mill-bejjieġh jew fornitur (sentenza tat-13 ta' Lulju 2023, Banco Santander (Riferiment għal indici ufficjali), C-265/22, EU:C:2023:578, punt 51 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 76 Konsegwentement u billi s-sistema ta' protezzjoni implimentata mid-Direttiva 93/13 hija bbażata fuq l-idea li l-konsumatur jinsab f'sitwazzjoni ta' inferjorità meta mqabbel mal-bejjieġh jew fornitur għal dak li jirrigwarda, b'mod partikolari, il-livell ta' informazzjoni, ir-rekwiżit ta' trasparenza għandu jinftiehem b'mod estensiv (sentenza tat-13 ta' Lulju 2023, Banco Santander (Riferiment għal indici ufficjali), C-265/22, EU:C:2023:578, punt 52 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 77 B'mod konkret, ir-rekwiżit li klawżola kuntrattwali għandha tkun redatta b'mod ċar u li jinftiehem jimplika li, fil-każ ta' kuntratti ta' self, l-istituzzjonijiet finanzjarji għandhom jipprovdu lill-persuni li jissellfu informazzjoni suffiċjenti sabiex dawn ikunu jistgħu jieħdu d-deċiżjonijiet tagħhom bi prudenza u b'għarfien shiħ tal-fatti. F'dan ir-rigward, hija l-qorti nazzjonali, filwaqt li tiegħu inkunsiderazzjoni ċ-ċirkustanzi kollha madwar il-konklużjoni ta' kuntratt, li għandha tivverifika li jkun ġew ikkomunikati lill-konsumatur ikkonċernat l-elementi kollha li jistgħu jkollhom effett fuq il-portata tal-obbligi tiegħu li jkun jippermettulu li jevalwa, b'mod partikolari, l-ispiża totali tas-self (sentenza tat-13 ta' Lulju 2023, Banco Santander (Riferiment għal indici ufficjali), C-265/22, EU:C:2023:578, punt 53 u l-ġurisprudenza ċċitata).

- 78 F'din l-evalwazzjoni għandhom rwol deċiżiv, minn naħa, il-kwistjoni dwar jekk il-klawżoli humiex ifformulati b'mod ċar u komprensibbli b'tali mod li jippermettu lil konsumatur medju, jiġifieri konsumatur normalment informat u raġonevolment attent u avżat, li jevalwa tali spiża u, min-naħa l-oħra, iċ-ċirkustanza marbuta mal-assenza ta' riferiment, fil-kuntratt ta' self, għal informazzjoni kkunsidrata, fid-dawl tan-natura tal-oġġetti jew tas-servizzi li huma s-suġġetti ta' dan il-kuntratt, bħala essenzjali (sentenza tat-13 ta' Lulju 2023, Banco Santander (Riferiment għal indiċi uffiċjali), C-265/22, EU:C:2023:578, punt 54 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 79 Fir-rigward b'mod partikolari ta' klawżola li tipprevedi, fil-kuntest ta' kuntratt ta' self ipotekarju, remunerazzjoni ta' dan is-self permezz ta' interessi kkalkolati fuq il-baži ta' rata varjabbli stabbilita, bħal fil-kawża prinċipali, b'riferiment għal indiċi uffiċjali, ir-rekwiżit ta' trasparenza għandu għalhekk jinftehem fis-sens li jimponi, b'mod partikolari, li konsumatur medju, normalment informat u raġonevolment attent u avżat, jitqiegħed f'pożizzjoni li jifhem il-funzjonament konkret tal-metodu ta' kalkolu ta' din ir-rata u li għalhekk jevalwa, fuq il-baži ta' kriterji preċiżi u li jinftehimu, il-konsegwenzi ekonomiċi, potenzjalment sinjifikattivi, ta' tali klawżola fuq l-obbligi finanzjarji tiegħu (sentenza tat-13 ta' Lulju 2023, Banco Santander (Riferiment għal indiċi uffiċjali), C-265/22, EU:C:2023:578, punt 55 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 80 Fost l-elementi rilevanti li l-qorti nazzjonali għandha tiegħu inkunsiderazzjoni meta twettaq il-verifiki neċessarji f'dan ir-rigward hemm mhux biss il-kontenut tal-informazzjoni pprovduta mill-persuna li ssellef fil-kuntest tan-negozjar tal-kuntratt ta' self ikkonċernat, iżda wkoll il-fatt li l-elementi prinċipali relatati mal-kalkolu tal-indiċi ta' riferiment huma faċilment aċċessibbli, minhabba l-pubblikazzjoni tagħhom (sentenza tat-13 ta' Lulju 2023, Banco Santander (Riferiment għal indiċi uffiċjali), C-265/22, EU:C:2023:578, punt 56 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 81 Fil-fatt, fil-każ ta' kuntratt ta' self li r-rata tal-interessi tiegħu hija varjabbli, b'tali mod li l-valur eżatt ta' din ir-rata tal-interessi ma jistax jiġi ddeterminat għat-tul kollu ta' dan il-kuntratt, huwa rilevanti li l-indiċi ta' riferiment li għalih jirreferi l-imsemmi kuntratt jiġi stabbilit permezz ta' att amministrattiv li kien is-suġġett ta' publikazzjoni uffiċjali, peress li, bħala prinċipju, il-persuni li jissellfu għandhom għalhekk aċċess għal informazzjoni li tista' tippermetti lil konsumatur medju jifhem il-metodu ta' kalkolu ta' dan l-indiċi.
- 82 Madankollu, għalkemm tali publikazzjoni tista' twassal sabiex bejjiegħ jew fornitur li jsellef jiġi eżentat milli jipprovd i ċerta informazzjoni lil applikant għal self fir-rigward tal-klawżola li tipprevedi l-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi tas-self previst, dan huwa bil-kundizzjoni li, fid-dawl tal-informazzjoni pubblikament disponibbli u aċċessibbli kif ukoll tal-informazzjoni pprovduta, jekk ikun il-każ, mill-bejjiegħ jew fornitur, konsumatur medju, normalment informat u raġonevolment attent u avżat, kien f'pożizzjoni li jifhem il-funzjonament konkret tal-metodu ta' kalkolu tar-rata tal-interessi varjabbli, b'mod partikolari sa fejn jimplika indiċi ta' riferiment, u b'hekk li jevalwa, abbażi ta' kriterji preċiżi u li jinftehimu, il-konsegwenzi ekonomiċi, potenzjalment sinjifikattivi, ta' tali klawżola fuq l-obbligi finanzjarji tiegħu (ara, f'dan is-sens, id-digriet tas-17 ta' Novembru 2021, Gómez del Moral Guasch, C-655/20, EU:C:2021:943, punti 29 u 34).
- 83 Minn dan jirriżulta b'mod partikolari li l-informazzjoni dwar ċerti aspetti kuntrattwali neċessarja għall-applikanti għal self sabiex jifhemu l-portata tal-aċċettazzjoni ta' proposta ta' kuntratt ta' self tista' tirriżulta minn elementi mhux ipprovduti direttament mill-bejjiegħ jew fornitur li jsellef, sakemm dawn l-elementi jkunu pubblikament disponibbli u aċċessibbli, jekk ikun il-każ permezz ta' ċerti indikazzjonijiet mogħtija għal dan l-għan minn dan il-bejjiegħ jew fornitur.

- 84 Fir-rigward, b'mod partikolari, tal-aċċessibbiltà tal-informazzjoni mhux direttament ipprovduta mill-bejjiegħ jew fornitur, mill-punt 60 tas-sentenza tat-13 ta' Lulju 2023, Banco Santander (Riferiment għal indiċi uffiċjali) (C-265/22, EU:C:2023:578), jirriżulta li dan il-bejjiegħ jew fornitur għandu jagħti indikazzjonijiet suffiċjentement preċiżi u eżatti lill-applikanti għal self sabiex dawn ikunu jistgħu jsiru jafu b'dawn l-elementi mingħajr ma jwettqu passi li, minkejja li jaqgħu taħt ir-riċerka legali, ma jistgħux ikunu raġonevolment mistennija minn konsumatur medju.
- 85 F'dan il-każ, mid-deċiżjoni tar-rinviju ma jirriżultax li l-kuntratt ta' self inkwistjoni fil-kawża prinċipali jinkludi riferiment għall-*Boletín Oficial del Estado* u lanqas għall-avviż rilevanti tal-Bank ta' Spanja. Issa, mill-punt preċedenti ta' din is-sentenza jirriżulta li l-assenza ta' indikazzjoni affidabbli f'dan ir-rigward hija ta' natura li tikkomprometti l-aċċessibbiltà tal-informazzjoni kkonċernata għal konsumatur medju.
- 86 Min-naħa l-oħra, il-klawżola kontenzjuża tinkludi definizzjoni tal-IRSI tal-banek tat-tfaddil. Madankollu, il-qorti tar-rinviju tippreċiża li din id-definizzjoni hija inkompleta, peress li hija tirriproduċi biss l-ewwel parti tad-definizzjoni uffiċjali ta' dan l-indizju, kif tinsab fl-Avviż 5/1994, li ttipprovdi li l-imsemmi indiċi jikkostitwixxi medja tar-rati tal-interessi medji ta' kuntratti analogi għall-kuntratt ta' self inkwistjoni fil-kawża prinċipali. Għalhekk ma hijiex inkluża t-tieni parti ta' din id-definizzjoni uffiċjali, li tindika li dawn ir-"rati tal-interessi medji" huma RPAI.
- 87 Fil-klawżola kontenzjuża lanqas ma hemm riferiment għat-twissija maħruġa mill-Bank ta' Spanja fil-preambolu ta' dan l-avviż dwar din il-karatteristika, li tiġbed l-attenzjoni tal-istituzzjonijiet ta' kreditu dwar il-konsegwenza tagħha għal dak li jirrigwarda l-livell tal-IRSI meta mqabbel mar-rata tas-suq u, għaldaqstant, dwar il-fatt li huwa neċessarju li jiġi applikat differenzjali negattiv sabiex ir-RPAI tat-tranzazzjoni kkonċernata tiġi allinjata ma' dik tas-suq.
- 88 Issa, fir-rigward tal-imsemmija karatteristika u ta' din it-twissija, il-Qorti tal-Ġustizzja indikat, fil-punt 59 tas-sentenza tat-13 ta' Lulju 2023, Banco Santander (Riferiment għal indiċi uffiċjali) (C-265/22, EU:C:2023:578), li jikkostitwixxi indizju rilevanti tal-utilità ta' tali informazzjoni għall-konsumatur il-fatt li l-istituzzjoni awtriċi tal-Avviż 5/1994 qieset opportun, permezz ta' dan il-preambolu, li tiġbed l-attenzjoni tal-istituzzjonijiet ta' kreditu dwar il-livell tal-IRSI meta mqabbel mar-rata tas-suq u n-neċessità li jiġi applikat differenzjali negattiv sabiex ir-RPAI tat-tranzazzjoni kkonċernata tiġi allinjata mar-RPAI tas-suq.
- 89 Barra minn hekk, bla ħsara għal verifika f'dan ir-rigward mill-qorti tar-rinviju fir-rigward tal-formulazzjoni eżatta tagħha, l-imsemmija twissija, kif riprodotta fil-punt 14 tas-sentenza tat-13 ta' Lulju 2023, Banco Santander (Riferiment għal indiċi uffiċjali) (C-265/22, EU:C:2023:578), tista' wkoll tkun indizju rilevanti sabiex jiġi ddeterminat kif konsumatur medju jifhem il-kunċett ta' RPAI f'tali kuntest, peress li l-Bank ta' Spanja jidher li qies utli li jippreċiża li huwa għaliex jinkludu wkoll l-effett tal-kummissjonijiet li r-rati medji ta' self ipotekarju meħuda inkunsiderazzjoni sabiex jiġi ffissat il-valur ta' IRSI huma RPAI.
- 90 Min-naħa l-oħra, l-użu ta' IRSI ma jidhirx li huwa ta' natura li jippreġudika l-komparabbiltà ta' proposta ta' kuntratt li tippredih ma' proposti oħra li jirreferu għal indiċi li ma jikkorrispondix għal RPAI, sakemm il-valur attwali u l-valuri preċedenti suċċessivi ta' dawn iż-żewġ indiċijiet jingħataw jew ikunu aċċessibbli b'tali mod li l-applikanti għal self ikunu jistgħu jsiru jafu bihom mingħajr ma jwettqu passi li ma jistgħux ikunu raġonevolment mistennija minn konsumatur medju. Fil-fatt, f'dan il-każ, konsumatur medju jista' jqabbel ir-rati tal-interessi previsti

mid-diversi proposti, peress li huwa biżżejjed, għal kull wiehed minnhom, li jżid mal-valuri suċċessivi tal-indiċi ta' riferiment indikat, ikun x'ikun, il-marġni previst, sabiex jikseb valuri paragunabbli.

- 91 Madankollu, il-fatt li, permezz tal-modalitajiet ta' kalkolu tagħhom, indiċijiet bħall-IRSI huma stabbiliti b'riferiment għal RPAI ma għandux bħala effett li jibdel ir-rata tal-interessi ta' self aġġustata perijodikament b'riferiment għall-valuri suċċessivi ta' IRSI f'RPAI, li tista' tinqasam, minn naħa, f'rata tal-interessi remuneratorja fil-veru sens tal-kelma u, min-naħa l-oħra, f'marġni, kummissjonijiet u spejjeż. Fil-fatt, il-klawżola ta' kuntratt ta' self li tiddetermina l-indiċi ta' riferiment, ikun liema jkun, applikabbli għall-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi hija intiza biss sabiex tistabbilixxi metodu ta' kalkolu kuntrattwali ta' din ir-rata, mingħajr ma tbiddel in-natura tagħha.
- 92 Fl-aħħar nett, fir-rigward tal-fatt li l-leġizlazzjoni nazzjonali timponi fuq l-istituzzjonijiet ta' kreditu ċerti obbligi ta' informazzjoni speċifiċi fir-rigward tal-applikanti għal self, mill-punti 54 u 55 tas-sentenza tat-3 ta' Marzu 2020, Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2020:138), jirriżulta li tali obbligi għandhom jiġu osservati mill-bejjieġh jew fornitur.
- 93 Fil-fatt, l-Artikolu 8 tad-Direttiva 93/13 jawtorizza espressament lill-Istati Membri jadottaw, fil-qasam irregolat minnha, dispożizzjonijiet iktar stretti, kompatibbli mat-Trattat, sabiex jiżguraw livell oġġettiv ta' protezzjoni għall-konsumatur. Issa, tali dispożizzjonijiet jistgħu jikkonċernaw ċerta informazzjoni li għandha obligatorjament tiġi pprovduta mill-bejjieġha jew fornituri fil-kuntest tal-konklużjoni ta' kuntratti speċifiċi.
- 94 Għaldaqstant, ir-risposta li għandha tingħata għar-raba' u għas-sitt sal-għaxar domanda kif ukoll, parzjalment, għall-ħames domanda hija li l-Artikolu 4(2) u l-Artikolu 5 tad-Direttiva 93/13 għandhom jiġu interpretati fis-sens li r-rekwiżit ta' trasparenza li jirriżulta minn dawn id-dispożizzjonijiet huwa osservat waqt il-konklużjoni ta' kuntratt ta' self ipotekarju għal dak li jirrigwarda l-klawżola ta' dan il-kuntratt li tipprevedi l-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi meta mqabbla mal-valur ta' indiċi uffiċjali stabbilit minn att amministrattiv, li jinkludi d-definizzjoni tiegħu, minhabba s-sempliċi fatt li dan l-att kif ukoll il-valuri preċedenti tal-indiċi kkonċernat ikunu ġew ippubblikati fil-Gurnal Uffiċjali tal-Istat Membru kkonċernat, mingħajr għalhekk l-obbligu tal-persuna li ssellef li tinforma hija stess lill-konsumatur dwar id-definizzjoni tal-imsemmi indiċi u tal-iżvilupp preċedenti tiegħu, anki jekk, minhabba l-metodu ta' kalkolu tiegħu, dan ma jikkorrispondix għal rata tal-interessi remuneratorja, iżda għal RPAI, sakemm, minhabba l-pubblikazzjoni tagħhom, dawn l-elementi jkun sufficjementment aċċessibbli għal konsumatur medju permezz tal-indikazzjonijiet mogħtija għal dan l-għan minn dan il-bejjieġh jew fornitur. Fin-nuqqas ta' tali indikazzjonijiet, huwa l-bejjieġh jew fornitur li għandu jipprovdi direttament definizzjoni kompleta ta' dan l-indiċi kif ukoll kull element ta' informazzjoni rilevanti, b'mod partikolari fir-rigward ta' twissija eventwali mill-awtorità li tkun stabbilixxiet l-imsemmi indiċi għal dak li jirrigwarda l-karatteristiċi partikolari tiegħu u tal-konsegwenzi tagħhom li jistgħu jitqiesu li huma importanti għall-konsumatur sabiex jevalwa korrettament il-konsegwenzi ekonomiċi tal-konklużjoni tal-kuntratt ta' self ipotekarju propost lilu. Fi kwalunkwe każ, huwa l-bejjieġh jew fornitur li għandu jagħti lill-konsumatur l-informazzjoni kollha li l-għoti tagħha hija imposta mil-leġizlazzjoni nazzjonali applikabbli fil-mument tal-konklużjoni tal-kuntratt.

Fuq l-ewwel sat-tielet u l-ħdax sat-tmintax-il domanda kif ukoll, parzjalment, il-ħames domanda, dwar l-eventwali natura ingusta ta' klawżola kuntrattwali

- 95 Preliminarjament, għandu jiġi rrilevat, qabelxejn, li l-ħdax u t-tnax-il domanda jirrigwardaw l-interpretazzjoni tad-Direttiva 2005/29.
- 96 Issa, kif ikkonstatat il-Qorti tal-Ġustizzja fil-punt 40 tas-sentenza tat-13 ta' Lulju 2023, Banco Santander (Riferiment għal indiċi ufficjali) (C-265/22, EU:C:2023:578), id-Direttiva 2005/29 giet trasposta fid-dritt Spanjol permezz tal-Ley 29/2009, por la que se modifica el régimen legal de la competencia desleal y de la publicidad para la mejora de la protección de los consumidores y usuarios (il-Liġi 29/2009, li Temenda s-Sistema Legali tal-Kompetizzjoni Żleali u tar-Reklamar għall-Finijiet tat-Titjib tal-Protezzjoni tal-Konsumaturi u tal-Utenti), tat-30 ta' Diċembru 2009 (BOE Nru 315, tal-31 ta' Diċembru 2009, p. 112039).
- 97 Konsegwentement, għall-istess raġunijiet bħal dawk stabbiliti fil-punti 37 sa 39 u 42 tas-sentenza tat-13 ta' Lulju 2023, Banco Santander (Riferiment għal indiċi ufficjali) (C-265/22, EU:C:2023:578), peress li d-Direttiva 2005/29 ma hijiex applikabbli fid-data tal-konkluzjoni tal-kuntratt ta' self inkwistjoni fil-kawża prinċipali, li sehhet fil-11 ta' Settembru 2006, l-interpretazzjoni ta' din id-direttiva ma hijiex relatata mas-soluzzjoni tat-tilwima fil-kawża prinċipali.
- 98 Sussegwentement, it-tlethtax-il domanda hija intiża sabiex il-Qorti tal-Ġustizzja tiddeċiedi dwar il-ġurisprudenza tat-Tribunal Supremo (il-Qorti Suprema) dwar il-kamp ta' applikazzjoni *ratione temporis* ta' liġi nazzjonali li tintroduċi dispożizzjoni iktar favorevoli għall-konsumaturi.
- 99 F'dan ir-rigward, il-Qorti tal-Ġustizzja sostniet repetutament li ma huwiex kompit u tagħha, fil-kuntest ta' rinviu għal deċiżjoni preliminari, li tiddeċiedi dwar l-interpretazzjoni ta' dispożizzjonijiet nazzjonali jew li tiddeċiedi jekk l-interpretazzjoni li tagħti l-qorti tar-rinviju lil dawn id-dispożizzjonijiet hijiex korretta, peress li tali interpretazzjoni taqa' fil-kompetenza esklużiva tal-qorti tar-rinviju (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tas-16 ta' Frar 2017, IOS Finance EFC, C-555/14, EU:C:2017:121, punt 21 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 100 Fl-aħħar nett, l-erbatax-il domanda hija intiża sabiex il-Qorti tal-Ġustizzja tistħarreg il-koerenza tal-ġurisprudenza tat-Tribunal Supremo (il-Qorti Suprema) mhux fir-rigward ta' regola tad-dritt tal-Unjoni, iżda fir-rigward ta' żewġ elementi ta' din il-ġurisprudenza li l-qorti tar-rinviju tidher li tqis li huma divergenti mingħajr raġuni valida.
- 101 Issa, il-Qorti tal-Ġustizzja lanqas ma għandha ġurisdizzjoni sabiex teżercita tali sħarriġ, bla ħsara, jekk ikun il-każ, għall-prinċipju ta' ekwivalenza, li madankollu ma huwiex rilevanti fil-każ inkwistjoni u barra minn hekk ma huwiex imsemmi mill-qorti tar-rinviju.
- 102 Għaldaqstant, il-ħdax sal-erbatax-il domanda huma inammissibbli.

– *Fuq l-ewwel u t-tieni domanda*

- 103 Il-Gvern Spanjol jikkontesta l-ammissibbiltà tat-tieni domanda, dwar l-aġir abitwali tal-istituzzjonijiet ta' kreditu meta kuntratti ta' self ipotekarju huma konkluzi taht il-kontroll ta' amministrazzjonijiet pubbliċi, għar-raġuni li din id-domanda hija bbażata fuq ipoteżi esposta b'mod inkomplet jew ineżatt. Fil-fatt, ir-rata applikabbli fil-kuntest ta' kuntratti dwar ix-xiri ta' akkomodazzjoni ssussidjata giet iddeterminata mil-legiżlazzjoni nazzjonali, b'tali mod li dan ma

huwiex kuntest ta' determinazzjoni libera tal-prezzijiet, kuntrarjament għall-kuntratti ta' self ipotekarju konkluzi għax-xiri ta' akkomodazzjoni oħra, bħall-kuntratt ta' self inkwistjoni fil-kawża prinċipali.

- 104 Madankollu, konformement mal-ġurisprudenza mfakkra fil-punt 63 ta' din is-sentenza, id-domandi dwar l-interpretazzjoni tad-dritt tal-Unjoni huma magħmula mill-qorti nazzjonali fil-kuntest regolamentari u fattwali li hija tiddefinixxi taħt ir-responsabbiltà tagħha u li ma huwiex il-kompitu tal-Qorti tal-Ġustizzja li tevalwa l-eżattezza tiegħu.
- 105 It-tieni domanda hija għalhekk ammissibbli.
- 106 Permezz tal-ewwel u tat-tieni domanda tagħha, li għandhom jiġu eżaminati flimkien, il-qorti tar-rinviju tistaqsi, essenzjalment, jekk l-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13 għandux jiġi interpretat fis-sens li huwa rilevanti, sabiex tiġi evalwata n-natura eventwalment ingusta ta' klawżola ta' kuntratt ta' self ipotekarju b'rata varjabbli li tipprevedi l-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi meta mqabbla mal-valur ta' indiċi uffiċjali, il-fatt li din il-klawżola tirreferi direttament u sempliċement għal dan l-indiċi, filwaqt li mill-indikazzjonijiet li jinsabu fl-att amministrattiv li stabbilixxa l-imsemmi indiċi jirriżulta li, minhabba partikolaritajiet li jirriżultaw mill-metodu ta' kalkolu tiegħu, huwa neċessarju li jiġi applikat differenzjali negattiv sabiex ir-RPAI tiġi allinjata mar-RPAI tas-suq.
- 107 Il-qorti tar-rinviju tenfasizza f'dan ir-rigward li l-istituzzjonijiet ta' kreditu japplikaw madankollu tali marġni negattiv f'ċerti kuntratti ta' self ipotekarju, li huma konkluzi taħt il-kontroll ta' amministrazzjonijiet pubbliċi.
- 108 Għandu jtfakkar li, meta qorti nazzjonali tqis li klawżola kuntrattwali li għandha bħala suġġett l-iffissar tal-metodu ta' kalkolu ta' rata tal-interessi varjabbli f'kuntratt ta' self ipotekarju ma hijiex ifformulata b'mod ċar u li jinftiehem, fis-sens tal-Artikolu 4(2) tad-Direttiva 93/13, hija għandha teżamina jekk din il-klawżola hijiex ingusta, fis-sens tal-Artikolu 3(1) ta' din id-direttiva (sentenza tas-26 ta' Jannar 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, it-tieni inċiż tal-punt 67; ara wkoll, f'dan is-sens, id-digriet tas-17 ta' Novembru 2021, Gómez del Moral Guasch, C-655/20, EU:C:2021:943, punt 46).
- 109 Konsegwentement, ir-risposta għall-ewwel u għat-tieni domanda għal dak li jirrigwarda l-eventwali natura ingusta ta' klawżola bħall-klawżola kontenżjuża tipprezupponi li minn evalwazzjoni minn qabel tal-qorti tar-rinviju jkun jirriżulta li din il-klawżola ma tosservax ir-rekwiżit ta' trasparenza impost mid-Direttiva 93/13.
- 110 Barra minn hekk, in-natura trasparenti ta' klawżola kuntrattwali, kif meħtieġ mill-Artikolu 5 tad-Direttiva 93/13, tikkostitwixxi wiehed mill-elementi li għandhom jittiehdu inkunsiderazzjoni fil-kuntest tal-evalwazzjoni tan-natura ingusta ta' din il-klawżola. Madankollu, mill-Artikolu 4(2) ta' din id-direttiva jirriżulta li l-fatt li klawżola ma tkunx redatta b'mod ċar u li jinftiehem ma huwiex, waħdu, ta' natura li jagħtiha natura ingusta (sentenza tat-13 ta' Lulju 2023, Banco Santander (Riferiment għal indiċi uffiċjali) (C-265/22, EU:C:2023:578, punt 66 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 111 Dan premess, għandu jtfakkar li l-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13 jistabbilixxi li klawżola kuntrattwali li ma tkunx ġiet innegożjata individwalment għandha titqies ingusta jekk, minkejja r-rekwiżit ta' *bona fide*, tkun tikkawża żbilanċ sinjifikattiv bejn id-drittijiet u l-obbligi tal-partijiet li jirriżultaw mill-kuntratt, bi ħsara għall-konsumatur.

- 112 Fil-kuntest tal-evalwazzjoni li l-qorti nazzjonali għandha twettaq skont l-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13, hija għandha tevalwa, fid-dawl ta' ċirkustanzi kollha tal-kawża, fl-ewwel lok, in-nuqqas ta' osservanza possibbli tar-rekwiżit ta' *bona fide* u, fit-tieni lok, l-eżistenza ta' eventwali żbilanċ sinjifikattiv għad-detriment tal-konsumatur, fis-sens ta' din id-dispożizzjoni (sentenza tat-13 ta' Lulju 2023, Banco Santander (Riferiment għal indiċi uffiċjali) (C-265/22, EU:C:2023:578, punt 63 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 113 Fir-rigward tal-kwistjoni dwar f'liema ċirkustanzi jinholq tali żbilanċ "kontra l-ħtieġa ta' buona fede [minkejja r-rekwiżit ta' bona fide]", fid-dawl tas-sittax-il premessa tad-Direttiva 93/13, il-qorti nazzjonali għandha tivverifika jekk il-bejjieġh jew fornitur, meta jittratta b'mod ġust u ekwu mal-konsumatur, setax raġonevolment jistenna li dan tal-aħħar jaċċetta tali klawżola wara negozjati individwali (sentenzi tal-14 ta' Marzu 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, punt 69, u tat-13 ta' Lulju 2023, Banco Santander (Riferiment għal indiċi uffiċjali) (C-265/22, EU:C:2023:578, punt 64 kif ukoll il-ġurisprudenza ċċitata).
- 114 Barra minn hekk, sabiex jiġi ddeterminat jekk klawżola toħloqx, għad-detriment tal-konsumatur, żbilanċ sinjifikattiv bejn id-drittijiet u l-obbligi tal-partijiet li jirriżultaw mill-kuntratt, fis-sens tal-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13, hemm lok, b'mod partikolari, li jittiehdu inkunsiderazzjoni r-regoli applikabbli fid-dritt nazzjonali fl-assenza ta' ftehim bejn il-partijiet, b'mod li jiġi evalwat jekk u, jekk ikun il-każ, sa fejn dan il-kuntratt iqiegħed lil dan il-konsumatur f'sitwazzjoni legali inqas favorevoli minn dik prevista mid-dritt nazzjonali fis-seħh. Għal dak li jirrigwarda klawżola dwar il-kalkolu tal-interessi ta' kuntratt ta' self, huwa wkoll rilevanti li jsir paragun bejn, minn naħa, l-metodu ta' kalkolu tal-interessi ordinarji previst minn din il-klawżola u l-livell effettiv ta' din ir-rata li jirriżulta minnu u, min-naħa l-oħra, il-metodi ta' kalkolu normalment adottati u r-rata tal-interessi legali kif ukoll ir-rati tal-interessi applikati fis-suq fid-data tal-konkluzjoni tal-kuntratt ta' self ikkonċernat għal self ta' ammont u ta' tul ekwivalenti għal daww ta' dan il-kuntratt ta' self (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tat-13 ta' Lulju 2023, Banco Santander (Riferiment għal indiċi uffiċjali), C-265/22, EU:C:2023:578, punt 65 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 115 Ir-rilevanza, fil-każ ta' kuntratt ta' self ipotekarju li jinkludi klawżola bħall-klawżola kontenżjuża, ta' informazzjoni li tinsab f'avviż, li ssemmi n-neċessità, fid-dawl tal-metodu ta' kalkolu tal-indiċi ta' riferiment, li jiġi applikat differenzjali negattiv sabiex ir-RPAI tal-kuntratt tiġi allinjata mar-RPAI tas-suq, diġà giet irrikonoxxuta mill-Qorti tal-Ġustizzja (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tat-13 ta' Lulju 2023, Banco Santander (Riferiment għal indiċi uffiċjali), C-265/22, EU:C:2023:578, punt 67).
- 116 Mill-kunsiderazzjonijiet kollha preċedenti jirriżulta li r-risposta li għandha tingħata għall-ewwel u għat-tieni domanda hija l-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13 għandu jiġi interpretat fis-sens li huwa rilevanti, sabiex tiġi evalwata n-natura eventwalment ingusta ta' klawżola ta' kuntratt ta' self ipotekarju b'rata varjabbli li tipprevedi l-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi meta mqabbla mal-valur ta' indiċi uffiċjali, il-fatt li din il-klawżola tirreferi direttament u sempliċement għal dan l-indiċi, filwaqt li mill-indikazzjonijiet li jinsabu fl-att amministrattiv li stabbilixxa l-imsemmi indiċi jirriżulta li, minhabba partikolaritajiet li jirriżultaw mill-metodu ta' kalkolu tiegħu, huwa neċessarju li jiġi applikat differenzjali negattiv sabiex ir-RPAI tiġi allinjata mar-RPAI tas-suq, sakemm il-bejjieġh jew fornitur ma jkunx informa lill-konsumatur b'dawn l-indikazzjonijiet u li dawn ma kinux suffiċjentement aċċessibbli għal konsumatur medju.

– Fuq it-tielet domanda

- 117 Il-Gvern Spanjol jikkontesta l-ammissibbiltà tat-tielet domanda, peress li din hija bbażata fuq ipoteżi esposta b'mod inkomplet jew ineżatt. Fil-fatt, mill-ġurisprudenza tat-Tribunal Supremo (il-Qorti Suprema) ma jirriżultax li klawżoli kuntrattwali li jipprevedu l-kummissjoni u l-ispejjeż imsemmija fil-kuntest ta' din id-domanda għandhom jitqiesu li huma ingusti.
- 118 Madankollu, kif tfakkar fil-punt 63 ta' din is-sentenza, id-definizzjoni tal-kuntest ġuridiku nazzjonali rilevanti għad-domandi magħmula taqa' taħt ir-responsabbiltà esklużiva tal-qorti tar-rinviju. Din ir-responsabbiltà tikkonċerna, jekk ikun il-każ, il-ġurisprudenza nazzjonali li hija tqis rilevanti. Fi kwalunkwe każ, mid-deċizzjoni tar-rinviju jirriżulta li, fil-kuntest tat-tielet domanda, dwar il-possibbiltà li klawżola bħall-klawżola kontenżjuża tkun ingusta b'mod konsegwenzjali, sa fejn hija tintegra f'kuntratt ċerti elementi tar-RPAI relatati ma' self ieħor li jservi ta' bażi għall-istabbiliment tal-IRSI applikabbli għal dan il-kuntratt fil-każ li dawn l-elementi jirriżultaw minn klawżoli ingusti, il-qorti tar-rinviju ssemmi mhux biss klawżoli kuntrattwali li n-natura ingusta tagħhom hija stabbilita, iżda wkoll klawżoli li l-legalità tagħhom hija kontestabbli.
- 119 It-tielet domanda hija għalhekk ammissibbli.
- 120 Qabelxejn, għandu jiġi rrilevat li, għalkemm din id-domanda tirrigwarda l-interpretazzjoni tal-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 93/13, li jirrigwarda l-validità ta' klawżola bħall-klawżola kontenżjuża, id-domanda tal-qorti tar-rinviju tikkonċerna essenzjalment in-natura ingusta ta' tali klawżola, li twassal għall-invalidazzjoni tagħha fil-konfront tal-konsumatur, kif previst f'din id-dispożizzjoni.
- 121 Konsegwentement, għandu jitqies li, permezz tal-imsemmija domanda, il-qorti tar-rinviju tistaqsi, essenzjalment, jekk l-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13 għandux jiġi interpretat fis-sens li, fil-każ li jintuża, fi klawżola li tipprevedi l-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi ta' kuntratt ta' self ipotekarju, indiċi ta' riferiment stabbilit abbażi tar-RPAI applikabbli għall-kuntratti meħuda inkunsiderazzjoni għall-kalkolu tal-valuri suċċessivi ta' dan l-indiċi, il-fatt li dawn ir-RPAI jinkludu elementi li jirriżultaw minn klawżoli li n-natura ingusta tagħhom tiġi sussegwentement ikkonstatata jimplika li l-klawżola ta' aġġustament tar-rata tal-interessi tal-kuntratt ikkonċernat għandha titqies li hija ingusta u, għaldaqstant, li ma tistax tiġi invokata kontra l-konsumatur.
- 122 F'dan ir-rigward, għandu jifakkar li, kif jirriżulta mill-punt 91 ta' din is-sentenza, ir-riferiment għal indiċi ufficjali għall-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi applikabbli għal kuntratt ta' self huwa intiż biss li jistabbilixxi metodu ta' kalkolu kuntrattwali ta' din ir-rata, b'tali mod li l-modalitajiet ta' determinazzjoni tal-valur ta' dan l-indiċi ma jaffettwawx in-natura tar-rata tal-interessi tal-kuntratt ikkonċernat, indipendentement mill-elementi meħuda inkunsiderazzjoni fil-kuntest ta' dawn il-modalitajiet. Konsegwentement, din ir-rata tal-interessi ma tistax titqies li hija RPAI li ċerti elementi tagħha jistgħu jitqiesu li huma nulli u li jwasslu għan-nullità tal-klawżola li tipprevedi l-aġġustament perijodiku tal-imsemmija rata tal-interessi.
- 123 Barra minn hekk, il-fatt li, fir-RPAI tal-kuntratti meħuda inkunsiderazzjoni għall-kalkolu tal-valuri suċċessivi ta' indiċi, ċerti elementi jistgħu jirriżultaw minn klawżoli kuntrattwali li jirriżultaw, *a posteriori*, ingusti la jista' jikkontesta n-natura ta' riferiment ufficjali ta' dan l-indiċi, u lanqas jaffettwa retroattivament il-validità ta' klawżola ta' kuntratt ieħor li tirreferi għalih. Fil-fatt, mill-Artikolu 4(1) tad-Direttiva 93/13 kif ukoll mill-Artikolu 3 ta' din id-direttiva, kif interpretati mill-Qorti tal-Ġustizzja, jirriżulta li l-evalwazzjoni tan-natura ingusta ta' klawżola

kuntrattwali għandha ssir b'riferiment għad-data tal-konklużjoni tal-kuntratt ikkonċernat (sentenza tas-27 ta' Jannar 2021, Dexia Nederland, C-229/19 u C-289/19, EU:C:2021:68, punt 52 kif ukoll il-ġurisprudenza ċċitata).

- 124 Konsegwentement, ir-risposta li għandha tingħata għat-tielet domanda hija li l-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13 għandu jiġi interpretat fis-sens li, fil-każ li jintuża, fi klawżola li tipprevedi l-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi ta' kuntratt ta' self ipotekarju, indiċi ta' riferiment stabbilit abbażi tar-RPAI applikabbli għall-kuntratti meħuda inkunsiderazzjoni għall-kalkolu tal-valuri suċċessivi ta' dan l-indiċi, il-fatt li dawn ir-RPAI jinkludu elementi li jirriżultaw minn klawżoli li n-natura ingusta tagħhom tiġi sussegwentement ikkonstatata ma jimplikax li l-klawżola ta' aġġustament tar-rata tal-interessi tal-kuntratt ikkonċernat għandha titqies li hija ingusta u, għaldaqstant, li ma tistax tiġi invokata kontra l-konsumatur.

– *Fuq il-ħmistax u s-sittax-il domanda*

- 125 Permezz tal-ħmistax u tas-sittax-il domanda tagħha, li għandhom jiġu eżaminati flimkien, il-qorti tar-rinviju tistaqsi, essenzjalment, jekk l-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13 għandux jiġi interpretat fis-sens li l-*bona fide* tal-bejjiegh jew fornitur għandha tiġi preżunta fil-każ li jintuża, fi klawżola li tipprevedi l-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi ta' kuntratt ta' self ipotekarju, indiċi ta' riferiment minhabba s-sempliċi fatt li dan huwa indiċi uffiċjali stabbilit minn awtorità amministrattiva u użat mill-amministrazzjonijiet pubbliċi.
- 126 F'dan ir-rigward, għandu l-ewwel nett jiġi enfasizzat li l-klassifikazzjoni konkreta ta' klawżola kuntrattwali partikolari fid-dawl tal-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13 għandha tiġi ddeterminata skont iċ-ċirkustanzi partikolari tal-każ inezami (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tat-3 ta' Ottubru 2019, Kiss u CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punt 47 kif ukoll il-ġurisprudenza ċċitata). Għaldaqstant, ma jistax jitqies *a priori* li l-inklużjoni, minn bejjiegh jew fornitur, ta' klawżola mogħtija f'kuntratt li ma jkunx gie nneozjat individwalment hija neċessarjament kompatibbli mar-rekwiżit ta' *bona fide* impost minn din id-dispożizzjoni, bla ħsara għall-applikazzjoni tal-Artikolu 1(2) ta' din id-direttiva, li jeskludi mill-kamp ta' applikazzjoni tagħha l-klawżoli kuntrattwali li jirriflettu dispożizzjonijiet leġislattivi jew regolamentari imperattivi, peress li din l-eċċezzjoni hija ġġustifikata mill-preżunzjoni li l-leġislatur nazzjonali stabbilixxa bilanċ bejn id-drittijiet u l-obbligi kollha tal-partijiet f'ċerti kuntratti, bilanċ li l-leġislatur tal-Unjoni ried esplicitament iżomm (sentenza tal-5 ta' Mejju 2022, Zagrebačka banka, C-567/20, EU:C:2022:352, punt 57 u l-ġurisprudenza ċċitata). Madankollu, mid-deċiżjoni tar-rinviju jirriżulta li din l-esklużjoni ma hijiex applikabbli f'dan il-każ, peress li l-IRSI huma indiċijiet fost oħrajn, li barra minn hekk intużaw biss rarament mill-istituzzjonijiet finanzjarji.
- 127 Sussegwentement, skont l-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13, klawżola kuntrattwali għandha titqies li hija ingusta jekk, minkejja r-rekwiżit ta' *bona fide*, tohloq żbilanċ sinjifikattiv bejn id-drittijiet u l-obbligi tal-partijiet li jirriżultaw mill-kuntratt, għad-detriment tal-konsumatur.
- 128 Kif tfakkar fil-punt 113 ta' din is-sentenza, l-evalwazzjoni tar-rekwiżit ta' *bona fide* fir-rigward ta' klawżola partikolari ta' kuntratt timplika li jiġi ddeterminat jekk il-bejjiegh jew fornitur, meta jittratta b'mod ġust u ekwu mal-konsumatur, setax raġonevolment jistenna li dan tal-aħħar jaċċetta tali klawżola wara neozjati individwali.

- 129 Dan il-kriterju jippreżupponi li tali negozjati jsiru b'għarfien shih tal-fatti, jiġifieri fir-rigward ta' klawżola dwar il-kalkolu tal-interessi relatati ma' kuntratt ta' self, filwaqt li l-konsumatur ikun ġie informat tajjeb dwar l-elementi kollha li jintervjenu fil-metodu ta' kalkolu tar-rata tal-interessi u seta' jevalwa l-konsegwenzi ekonomiċi, potenzjalment sinjifikattivi, ta' din il-klawżola fuq l-obbligi finanzjarji tiegħu.
- 130 Fil-fatt, konformement mal-ġurisprudenza mfakkra fil-punt 110 ta' din is-sentenza, in-natura trasparenti ta' klawżola kuntrattwali, kif meħtieġ mill-Artikolu 5 tad-Direttiva 93/13, tikkostitwixxi wiehed mill-elementi li għandhom jittiehdu inkunsiderazzjoni fil-kuntest tal-evalwazzjoni tan-natura ingusta ta' din il-klawżola. Issa, kif jirriżulta mill-punt 109 ta' din is-sentenza, l-eżami tal-eventwali natura ingusta tal-klawżola kontenzjuża jippreżupponi li jkun diġà ġie kkonstatat li din ma tosservax ir-rekwiżit ta' trasparenza, li jikkostitwixxi element rilevanti li għandu jittiehed inkunsiderazzjoni.
- 131 Fl-aħħar nett, in-natura ingusta ta' klawżola tiddependi wkoll mill-eżistenza ta' żbilanċ sinjifikattiv għad-detriment tal-konsumatur, fis-sens tal-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13. Kif tfakkar fil-punt 114 ta' din is-sentenza, sabiex tiġi evalwata f'dan ir-rigward klawżola dwar id-determinazzjoni tal-interessi relatati ma' kuntratt ta' self, huwa wkoll rilevanti li jsir paragun bejn, minn naħa, il-metodu ta' kalkolu tar-rata tal-interessi ordinarji previst minn din il-klawżola u l-livell effettiv ta' din ir-rata li jirriżulta minnu u, min-naħa l-oħra, il-metodi ta' kalkolu normalment adottati u, b'mod partikolari, ir-rati tal-interessi applikati fis-suq fid-data tal-konklużjoni ta' dan il-kuntratt ta' self ta' ammont u ta' tul ekwivalenti għal dawk tal-imsemmi kuntratt.
- 132 Għal dak li jirrigwarda klawżola bħall-klawżola kontenzjuża, li tipprevedi l-aġġustament tar-rata tal-interessi ta' kuntratt ta' self ipotekarju b'riferiment għal indiċi uffiċjali li, fid-dawl tal-karatteristiċi tiegħu, jidher *prima facie* żvantaġġjuż għall-konsumatur, tali evalwazzjoni teħtieġ li jittiehdu inkunsiderazzjoni mhux biss il-valuri ta' dan l-indiċi ta' riferiment, iżda wkoll il-marġni applikat kuntrattwalment għalih, sabiex titqabbel ir-rata tal-interessi effettiva li tirriżulta minnu mar-rati tal-interessi normali tas-suq. Fil-fatt, bla ħsara għal aspetti oħra possibbilment rilevanti tal-metodu ta' kalkolu tar-rata tal-interessi kuntrattwali jew tal-indiċi ta' riferiment, l-eżistenza eventwali ta' żbilanċ għad-detriment tal-konsumatur li jirriżulta minn tali klawżola tiddependi essenzjalment, fl-aħħar mill-aħħar, mhux mill-indiċi ta' riferiment innifsu, iżda mir-rata tal-interessi li effettivament tirriżulta minn din il-klawżola fid-dawl taż-żieda applikata għall-valur ta' dan l-indiċi skont l-imsemmija klawżola.
- 133 Għaldaqstant, ir-risposta li għandha tingħata għall-ħmistax u għas-sittax-il domanda hija li l-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13 għandu jiġi interpretat fis-sens li l-*bona fide* tal-bejjiegh jew fornitur ma tistax tiġi preżunta fil-każ li jintuża, fi klawżola li tipprevedi l-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi ta' kuntratt ta' self ipotekarju, indiċi ta' riferiment minħabba s-sempliċi fatt li dan huwa indiċi uffiċjali stabbilit minn awtorità amministrattiva u użat mill-amministrazzjonijiet pubbliċi. L-evalwazzjoni tal-eventwali natura ingusta ta' tali klawżola għandha ssir skont iċ-ċirkustanzi partikolari tal-każ inkwistjoni, billi jittiehed inkunsiderazzjoni, b'mod partikolari, in-nuqqas ta' osservanza tar-rekwiżit ta' trasparenza u billi jitqabbel il-metodu ta' kalkolu tar-rata tal-interessi ordinarji prevista minn din il-klawżola u l-livell effettiv ta' din ir-rata li jirriżulta minnu mal-metodi ta' kalkolu normalment adottati u, fost oħrajn, ir-rati tal-interessi applikati fis-suq fid-data tal-konklużjoni tal-kuntratt ta' self ikkonċernat għal self ta' ammont u ta' tul ekwivalenti għal dawk ta' dan il-kuntratt.

– *Fuq is-sbatax u t-tmintax-il domanda*

- 134 Permezz tas-sbatax u tat-tmintax-il domanda tagħha, li għandhom jiġu eżaminati flimkien, il-qorti tar-rinviju tistaqsi, essenzjalment, jekk l-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13 għandux jiġi interpretat fis-sens li, sabiex tiġi evalwata n-natura eventwalment iġusta ta' klawżola ta' kuntratt ta' self ipotekarju b'rata varjabbli li tipprevedi l-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi meta mqabbla mal-valur ta' indiċi ta' riferiment partikolari, huwa rilevanti, minn naħa, li l-metodu ta' kalkolu ta' dan l-indiċi jiġi pparagunat ma' dak ta' indiċi ta' riferiment ieħor, li jintuża fil-parti l-kbira fl-Istat Membru kkonċernat għal kuntratti simili, kif ukoll li jitqabblu r-rati effettivi li jirriżultaw rispettivament minn din il-klawżola u minn klawżoli komparabbli li jużaw dan l-indiċi l-ieħor ta' riferiment, u, min-naħa l-oħra, li jittiehed inkunsiderazzjoni dak li jirrappreżenta konkretament kull wiehed minn dawn l-indiċijiet.
- 135 Konformement mal-gurisprudenza mfakkra fil-punt 114 ta' din is-sentenza, sabiex jiġi ddeterminat jekk klawżola dwar il-kalkolu tal-interessi relatati ma' kuntratt ta' self tohloqx għad-detriment tal-konsumatur żbilanċ sinjifikattiv bejn id-drittijiet u l-obbligi tal-partijiet li jirriżultaw mill-kuntratt, fis-sens tal-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13, huwa rilevanti li jsir paragon bejn, minn naħa, il-metodu ta' kalkolu tar-rata tal-interessi ordinarji previst minn din il-klawżola u l-livell effettiv ta' din ir-rata li jirriżulta minnu u, min-naħa l-oħra, il-metodi ta' kalkolu normalment adottati u, b'mod partikolari, ir-rati tal-interessi applikati fis-suq fid-data tal-konklużjoni tal-kuntratt ta' self ikkonċernat għal self ta' ammont u ta' tul ekwivalenti għal dawk ta' dan il-kuntratt.
- 136 Il-qorti tar-rinviju tistaqsi wkoll dwar ir-rilevanza eventwali tal-metodu ta' kalkolu taż-żewġ indiċijiet li hija ssemmi u fuq dak li jirrappreżentaw dawn iż-żewġ indiċijiet, jiġifieri, essenzjalment, fir-rigward ta' IRSI, ir-RPAI medja ta' kuntratti ta' self ipotekarju paragonabbli għall-kuntratt ta' self inkwistjoni u, fir-rigward tal-Euribor, li huwa l-indiċi ta' riferiment l-ieħor imsemmi minn din il-qorti, ir-rata tal-interessi medja li għaliha l-banek Ewropej jaċċettaw self f'euro.
- 137 F'dan ir-rigward, għandu jiġi kkonstatat li kemm din il-korrispondenza, li tirriżulta mill-modalitajiet ta' kalkolu tal-imsemmija indiċijiet, kif ukoll dawn il-modalitajiet stess huma riflessi konkretament fil-valuri rispettivi tagħhom.
- 138 Barra minn hekk, mill-punt 132 ta' din is-sentenza jirriżulta li, bħala regola ġenerali, l-eżistenza eventwali ta' żbilanċ għad-detriment tal-konsumatur li jirriżulta minn klawżola li tirrigwarda l-kalkolu tal-interessi relatati ma' kuntratt ta' self tiddependi essenzjalment, fl-aħħar mill-aħħar, mhux mill-indiċi ta' riferiment nnifsu, iżda mir-rata tal-interessi li effettivament tirriżulta minn din il-klawżola fid-dawl taż-żieda applikata għall-valur ta' dan l-indiċi skont l-imsemmija klawżola.
- 139 Madankollu, ma jistax jiġi eskluż li ċerti partikolaritajiet tal-metodu ta' kalkolu tar-rata tal-interess kuntrattwali jew tal-indiċi ta' riferiment nnifsu jkunu ta' natura li joħolqu żbilanċ għad-detriment tal-konsumatur, b'mod partikolari minhabba l-impatt tagħhom fuq l-iżvilupp ta' din ir-rata jew ta' dan l-indiċi.
- 140 Għaldaqstant, ir-risposta li għandha tingħata għas-sbatax u għat-tmintax-il domanda hija li l-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13 għandu jiġi interpretat fis-sens li, sabiex tiġi evalwata n-natura eventwalment iġusta ta' klawżola ta' kuntratt ta' self ipotekarju b'rata varjabbli li tipprevedi l-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi meta mqabbla mal-valur ta' indiċi ta' riferiment

partikolari, huwa rilevanti li jsir paragun bejn, minn naħa, il-metodu ta' kalkolu tar-rata tal-interessi ordinarji previst minn din il-klawżola u l-livell effettiv ta' din ir-rata li jirrizulta minnu u, min-naħa l-oħra, il-metodi ta' kalkolu normalment adottati u, b'mod partikolari, ir-rati tal-interessi applikati fis-suq fid-data tal-konkluzjoni ta' dan il-kuntratt ta' self ta' ammont u ta' tul ekwivalenti għal dawk tal-imsemmi kuntratt. Aspetti oħra tal-metodu ta' kalkolu tar-rata tal-interess kuntrattwali jew tal-indiċi ta' riferiment jistgħu jkunu rilevanti jekk dawn jistgħu jgħolqu żbilanċ għad-detriment tal-konsumatur.

Fuq id-dsatax sa tnejn u għoxrin domanda, dwar il-konsegwenzi tal-eventwali konstatazzjoni tan-natura ingusta ta' klawżola kuntrattwali

- 141 Id-dsatax sat-tnejn u għoxrin domanda jikkonċernaw il-konsegwenzi tal-konstatazzjoni eventwali tan-natura ingusta ta' klawżola kuntrattwali bħall-klawżola kontenzjuża fil-każ fejn, bħala prinċipju, il-kuntratt ma jkunx jista' jibqa' jeżisti mingħajr din il-klawżola.

– Dwar id-dsatax u l-għoxrin domanda

- 142 Permezz tad-dsatax u l-għoxrin domanda tagħha, li għandhom jiġu eżaminati flimkien, il-qorti tar-rinviju tistaqsi, essenzjalment, jekk l-Artikolu 6(1) u l-Artikolu 7(1) tad-Direttiva 93/13 għandhomx jiġu interpretati fis-sens li, fil-każ li, bħala prinċipju, kuntratt ta' self ipotekarju b'rata varjabbli ma jkunx jista' jibqa' jeżisti mingħajr il-klawżola li tipprevedi l-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi meta mqabbla mal-valur ta' indiċi ta' riferiment partikolari, li n-natura ingusta tiegħu tkun giet ikkonstatata, iżda fejn l-annullament ta' dan il-kuntratt kollu kemm hu jesponi lill-konsumatur għal konsegwenzi partikolarment dannużi, il-qorti nazzjonali hija obbligata tissostitwixxi din il-klawżola b'dispożizzjoni supplimentari tad-dritt nazzjonali anki jekk l-applikazzjoni tagħha timplika ż-żamma ta' żbilanċ għad-detriment tal-konsumatur analoga għal dak li kien jittiehed inkunsiderazzjoni fil-kuntest tal-evalwazzjoni tan-natura ingusta tal-imsemmija klawżola u, fil-każ ta' risposta negattiva, jekk din il-qorti tistax taġġusta retroattivament din il-klawżola billi tintroduci fil-modalitajiet ta' kalkolu tar-rata tal-interessi element ta' natura li jneħhi dan l-iżbilanċ.
- 143 Skont l-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 93/13, hija l-qorti nazzjonali li għandha teskludi l-applikazzjoni ta' klawżoli ingusti sabiex dawn ma jipproduċux effetti vinkolanti fil-konfront tal-konsumatur, sakemm il-konsumatur ma jopponix dan. Il-kuntratt għandu jibqa' jeżisti, bħala prinċipju, mingħajr ebda bidla oħra hlief dik li tirrizulta mit-tneħħija tal-klawżoli ingusti, sa fejn, skont ir-regoli tad-dritt intern, tali tkompli tal-kuntratt tkun legalment possibbli (sentenza tal-25 ta' Novembru 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, punt 29 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 144 Meta din il-persistenza ma tkunx possibbli, l-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 93/13 ma jipprekludix li l-qorti nazzjonali, b'applikazzjoni tal-prinċipji tad-dritt tal-kuntratti, teskludi l-applikazzjoni tal-klawżola ingusta billi tissostitwixxiha b'dispożizzjoni tad-dritt nazzjonali ta' natura supplimentari f'sitwazzjonijiet li fihom l-annullament tal-kuntratt kollu kemm hu jesponi lill-konsumatur għal konsegwenzi partikolarment dannużi, b'tali mod li, minn naħa, dan tal-aħħar jiġi ppenalizzat u, min-naħa l-oħra, in-natura dissważiva li tirrizulta mill-annullament tal-kuntratt tirriskja li tiġi compromessa. Fil-fatt, għal dak li jirrigwarda kuntratt ta' self, tali annullament ikollu bħala prinċipju l-konsegwenza li l-ammont tas-self li jkun għadu dovut isir dovut immedjatament fi proporzjonijiet li jirriskjaw li jaqbżu l-kapaċitajiet finanzjarji

tal-konsumatur u, minhabba f'hekk, ikollu t-tendenza li jippenalizza lil iktar milli lill-persuna li ssellef (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tal-25 ta' Novembru 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, punti 32 u 34 kif ukoll il-ġurisprudenza ċċitata).

- 145 Madankollu, tali sostituzzjoni tippresupponi li d-dispożizzjoni kkonċernata tkun effettivament supplimentari u li jkollha portata ekwivalenti għal dik tal-klawżola li s-sostituzzjoni tagħha hija prevista.
- 146 F'dan il-każ, il-qorti tar-rinviju tidher li titlaq mill-premessa li dawn il-kundizzjonijiet jistgħu jiġu ssodisfatti fir-rigward tal-ħmistax-il dispożizzjoni addizzjonali tal-Liġi 14/2013.
- 147 Fir-rigward, l-ewwel nett, tan-natura ta' din id-dispożizzjoni, għandu jifakkar li hija l-qorti nazzjonali li għandha tiddetermina jekk dispożizzjoni tad-dritt nazzjonali tistax titqies li hija ta' natura supplimentari fir-rigward ta' dan id-dritt (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tat-3 ta' Marzu 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punti 65 u 66). Għal dan l-għan, hija l-qorti tar-rinviju li għandha teżamina l-kontenut preċiż tal-ħmistax-il dispożizzjoni addizzjonali tal-Liġi 14/2013.
- 148 Issa, din id-dispożizzjoni tidher li tistabbilixxi sistema tranżitorja wara t-tneħħija, mill-1 ta' Novembru 2013, ta' żewġ IRSI billi tipprovdi li, fil-klawżoli ta' kuntratti ta' self ipotekarju li jipprevedu l-aġġustament tar-rata tal-interessi meta mqabbla ma' IRSI mhassar, ir-riferiment għal dan l-IRSI huwa ssostitwit, għall-futur, b'riferiment għal IRSI ieħor, li jkun għadu jeżisti, b'ċerti aġġustamenti meħtieġa sabiex tiġi żgurata ekwivalenza.
- 149 Bla hsara għall-verifiki li għandha twettaq il-qorti tar-rinviju, jidher li tali regola tranżitorja ma tissodisfax id-definizzjoni ġeneralment aċċettata ta' regola supplimentari, li, skont il-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja, tirreferi għall-każijiet fejn il-partijiet jew ma jkunux tbiegħdu minn regola standard prevista mil-legiżlatur nazzjonali għall-kuntratti kkonċernati, jew inkella jkunu għażlu espressament l-applikabbiltà ta' regola stabbilita mil-legiżlatur nazzjonali għal dan l-għan (sentenza tat-3 ta' Ottubru 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punt 60).
- 150 It-tieni nett, għal dak li jirrigwarda l-portata tal-ħmistax-il dispożizzjoni addizzjonali tal-Liġi 14/2013, is-sostituzzjoni prevista minnha tirrigwarda, apparentement, mhux il-klawżoli kkonċernati, iżda biss wieħed mill-elementi ta' dawn il-klawżoli, jiġifieri l-indiċi ta' riferiment li huma jindikaw, filwaqt li, f'dan il-każ, hija s-sostituzzjoni ta' klawżola li hija prevista.
- 151 Barra minn hekk, għandu jiġi rrilevat li tali mekkaniżmu ta' sostituzzjoni jidher li jippreżumi l-validità tal-klawżoli kkonċernati, ipoteżi li l-kunsiderazzjonijiet li jinsabu fid-deċiżjoni tar-rinviju ma jidhrux li jeskludu assolutament f'dan il-każ, peress li l-argumenti ta' din is-sentenza relatati mal-eżami tad-domandi dwar l-eventwali natura ingusta ta' klawżola bħall-klawżola kontenzjuża juru li d-dubji tal-qorti tar-rinviju jikkonċernaw prinċipalment mhux tant l-użu ta' IRSI iżda iktar il-fatt li jsir użu minnu mingħajr ma jiġi applikat differenzjali negattiv kif imsemmi fil-preambolu tal-Avviż 5/1994. Madankollu, mill-punt 142 ta' din is-sentenza jirriżulta li, f'dan il-każ, id-dsatax u l-ghoxrin domanda saru fil-każ li l-invalidità ta' tali klawżola tiġi kkonstatata minhabba n-natura ingusta tagħha.
- 152 Barra minn hekk, fil-każ fejn il-klawżola meqjusa ingusta ma tkunx tista' titwarrab u tiġi ssostitwita b'dispożizzjoni supplimentari, għandu jifakkar li, meta l-qorti nazzjonali tikkonstata n-nullità ta' klawżola ingusta f'kuntratt konkluz bejn bejjiegħ jew fornitur u konsumatur, din il-qorti ma tistax tikkompleta dan il-kuntratt billi tirrevedi l-kontenut ta' din il-klawżola. Fil-fatt,

li kieku l-qorti nazzjonali tkun tista' tirrevedi l-kontenut tal-klawżoli ingusti li jinsabu f'tali kuntratt, tali possibbiltà tkun tista' tippregudika t-twettiq tal-għan fuq żmien twil imsemmi fl-Artikolu 7 tad-Direttiva 93/13. Din il-possibbiltà tikkontribwixxi sabiex telimina l-effett dissważiv eżercitat fuq il-bejjiegha jew fornituri bil-pur u sempliċi nuqqas ta' applikazzjoni fir-rigward tal-konsumatur ta' tali klawżoli ingusti, sa fejn dawn jibqgħu mhajra jużaw dawn il-klawżoli, bl-għarfien li, anki jekk dawn kellhom jiġu invalidati, il-kuntratt jista' madankollu jiġi kkompletat, sa fejn neċessarju, mill-qorti nazzjonali b'tali mod li b'hekk jiġi ggarantit l-interess ta' dawn il-bejjiegha jew fornituri (sentenza tal-25 ta' Novembru 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, punt 30 u 31 u l-gurisprudenza ċċitata).

- 153 Issa, iż-żieda mal-modalitajiet ta' kalkolu tar-rata tal-interessi kif previsti fi klawżola bħall-klawżola kontenzjuża ta' element addizzjonali intiż sabiex jiġi rrimedjat l-iżbilanċ kuntrattwali li kellu sehem fil-konstatazzjoni tan-natura ingusta ta' din il-klawżola jwassal għal revizzjoni tal-kontenut tagħha.
- 154 Fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet kollha preċedenti, ir-risposta li għandha tingħata għad-dsatax u għall-ghoxrin domanda hija li l-Artikolu 6(1) u l-Artikolu 7(1) tad-Direttiva 93/13 għandhom jiġu interpretati fis-sens li, fil-każ li, bħala prinċipju, kuntratt ta' self ipotekarju b'rata varjabbli ma jkunx jista' jibqa' jeżisti mingħajr il-klawżola li tipprevedi l-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi meta mqabbla mal-valur ta' indiċi ta' riferiment partikolari, li n-natura ingusta tiegħu tkun giet ikkonstatata, iżda fejn l-annullament ta' dan il-kuntratt kollu kemm hu jespone lill-konsumatur għal konsegwenzi partikolarment dannużi, dawn ma jipprekludux lill-qorti nazzjonali milli tissostitwixxi din il-klawżola b'dispożizzjoni supplimentari tad-dritt nazzjonali sakemm din id-dispożizzjoni supplimentari jkollha portata ekwivalenti għal dik tal-klawżola li s-sostituzzjoni tagħha hija prevista. Min-naħa l-oħra, din il-qorti ma tistax tirrevedi din il-klawżola billi żżid element ta' natura li jirrimedja l-iżbilanċ li din tinvolvi għad-detriment tal-konsumatur.

– *Fuq il-wiehed u ghoxrin domanda*

- 155 Il-konvenuta fil-kawża prinċipali u l-Gvern Spanjol isostnu li l-Qorti tal-Ġustizzja ma għandhiex ġurisdizzjoni sabiex tirrispondi għall-wiehed u ghoxrin domanda, peress li din tirrigwarda l-applikazzjoni ta' dispożizzjoni tad-dritt nazzjonali.
- 156 Madankollu, din id-domanda ma hijiex intiża sabiex il-Qorti tal-Ġustizzja tintinterpreta d-dispożizzjoni tad-dritt nazzjonali msemmija minnha, iżda sabiex hija tiddeċiedi dwar il-kompatibbiltà mad-Direttiva 93/13 tal-konsegwenzi li l-qorti tar-rinviju tippreżenta bħala li jirriżultaw minn din id-dispożizzjoni, sakemm din tkun applikabbli.
- 157 Għaldaqstant hemm lok li tingħata risposta għall-imsemmija domanda.
- 158 Qabelxejn, għandu jiġi osservat li, għalkemm l-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 93/13 ma jissemmiex mill-qorti tar-rinviju, dan għandu jittiehed inkunsiderazzjoni wkoll, peress li din id-dispożizzjoni tipprevedi l-konsegwenzi tal-invalidità ta' klawżola kuntrattwali.
- 159 Konsegwentement, għandu jiġi kkunsidrat li, permezz tal-wiehed u ghoxrin domanda tagħha, il-qorti tar-rinviju tistaqsi, essenzjalment, jekk l-Artikolu 6(1) u l-Artikolu 7(1) tad-Direttiva 93/13 għandhomx jiġu interpretati fis-sens li, fil-każ fejn kuntratt ta' self ipotekarju ma jkunx jista' jibqa' jeżisti mingħajr klawżola li n-natura ingusta tagħha tkun giet ikkonstatata, dawn jipprekludu l-applikazzjoni ta' dispożizzjoni tad-dritt nazzjonali li permezz tagħha

l-bejjiegh jew fornitur ikollu d-dritt jikseb il-hlas lura tas-somma kollha mislufa flimkien mal-interessi kkalkolati bir-rata legali mid-data li fiha din is-somma tkun tqiegħdet għad-dispożizzjoni tal-konsumatur.

- 160 Għandu jittfakkar li l-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 93/13 jistabbilixxi li l-Istati Membri għandhom jipprevedu li l-klawżoli ingusti ma għandhomx jorbtu lill-konsumatur “kif previst fil-liġi nazzjonali tagħhom”. Madankollu, il-qafas fid-dritt nazzjonali tal-protezzjoni ggarantita lill-konsumaturi mid-Direttiva 93/13 ma jistax ibiddel il-portata u konsegwentement is-sustanza ta’ din il-protezzjoni u b’hekk jimmina t-tishih tal-effikaċja tal-imsemmija protezzjoni bl-adozzjoni ta’ regoli uniformi dwar il-klawżoli ingusti, li kienet ir-rieda tal-leġislatur tal-Unjoni, bħalma huwa indikat fl-għaxar premessa ta’ din id-direttiva (sentenza tal-15 ta’ Ġunju 2023, Bank M. (Konsegwenzi tal-annullament tal-kuntratt), C-520/21, EU:C:2023:478, punt 60 u l-gurisprudenza ċċitata).
- 161 Għal dak li jirrigwarda l-konsegwenzi prattiċi tan-nullità ta’ kuntratt ta’ self ipotekarju minhabba l-preżenza ta’ klawżoli ingusti, il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet li l-kompatibbiltà mad-dritt tal-Unjoni ta’ regoli nazzjonali li jirregolaw dawn il-konsegwenzi tiddependi mill-kwistjoni dwar jekk dawn ir-regoli, minn naħa, jippermettux li tiġi stabbilita mill-ġdid fid-dritt u fil-fatt is-sitwazzjoni tal-konsumatur li kien ikun fiha fl-assenza ta’ dan il-kuntratt u, min-naħa l-oħra, ma jikkompromettux l-effett dissważiv imfittex mid-Direttiva 93/13 (sentenza tal-15 ta’ Ġunju 2023, Bank M. (Konsegwenzi tal-annullament tal-kuntratt), C-520/21, EU:C:2023:478, punt 68).
- 162 Għalhekk, il-pretensjonijiet li bejjiegh jew fornitur jista’ jinvoka fil-konfront ta’ konsumatur f’tali sitwazzjoni jistgħu jiġu aċċettati biss jekk dawn ma jikkompromettux l-għanijiet imsemmija fil-punt preċedenti ta’ din is-sentenza.
- 163 Issa, l-għoti lil istituzzjoni ta’ kreditu tad-dritt li jitlob lill-konsumatur kumpens li jmur lil hinn mir-rimbors tal-kapital imħallas għall-eżekuzzjoni ta’ dan il-kuntratt kif ukoll, jekk ikun il-każ, mill-hlas ta’ interessi moratorji jista’ jqiegħed inkwistjoni l-effett dissważiv imfittex mid-Direttiva 93/13 (sentenza tal-15 ta’ Ġunju 2023, Bank M. (Konsegwenzi tal-annullament tal-kuntratt), C-520/21, EU:C:2023:478, punt 76).
- 164 Il-possibbiltà, għall-bejjiegh jew fornitur, li jikseb tali interessi moratorji għandha tintfieh bħala l-interessi dovuti b’effett minn intimazzjoni għall-hlas lura tas-somom irċevuti b’eżekuzzjoni tal-kuntratt annullat. Fil-fatt, fil-każ li l-bejjiegh jew fornitur ikun jista’ jitlob interessi mill-jum li fih il-kapital misluf b’eżekuzzjoni tal-kuntratt annullat ikun ingħata lill-persuna li tissellef, dan il-bejjiegh jew fornitur jitqiegħed f’pożizzjoni li jikseb remunerazzjoni għall-użu ta’ dan il-kapital mill-konsumatur. Issa, tali possibbiltà tikkomprometti kemm l-effett dissważiv eżerċitat fuq il-bejjiegha jew fornituri permezz tal-annullabbiltà tal-kuntratti affettwati minn klawżola ingusta kif ukoll l-effettività tal-protezzjoni mogħtija lill-konsumaturi mid-Direttiva 93/13, peress li dawn tal-aħħar jistgħu jsibu ruħhom f’sitwazzjoni fejn ikun iktar vantaġġu għalihom li jkomplu bl-eżekuzzjoni tal-kuntratt li jinkludi klawżola ingusta minflok ma jeżerċitaw id-drittijiet li huma jisiltu minn din id-direttiva (ara, f’dan is-sens, is-sentenza tal-15 ta’ Ġunju 2023, Bank M. (Konsegwenzi tal-annullament tal-kuntratt), C-520/21, EU:C:2023:478, punti 78, 79 u 84).
- 165 Għandu jiġi enfasizzat ukoll li tali soluzzjoni hija konformi mal-prinċipju *nemo auditur propriam turpitudinem allegans* (hadd ma jista’ jinvoka t-turpitudni tiegħu stess), peress li ma jistax jiġi ammess la li parti tikseb vantaġġi ekonomiċi mill-aġir illegali tagħha, u lanqas li din tiġi

kkompensata għall-iżvantaġġi li jirriżultaw minn tali aġir (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tal-15 ta' Ġunju 2023, Bank M. (Konsegwenzi tal-annullament tal-kuntratt), C-520/21, EU:C:2023:478, punt 81).

- 166 Dan japplika *a fortiori* meta r-rata tal-interessi legali li hija applikabbli fil-każ ta' obbligu ta' hlas lura tas-somom irċevuti b'eżekuzzjoni ta' kuntratt ta' self annullat teċċedi dik prevista minn dan il-kuntratt, kif inhu l-każ hawnhekk.
- 167 Fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet kollha preċedenti, ir-risposta li għandha tingħata għall-wiehed u għoxrin domanda hija li l-Artikolu 6(1) u l-Artikolu 7(1) tad-Direttiva 93/13 għandhom jiġu interpretati fis-sens li, fil-każ fejn kuntratt ta' self ipotekarju ma jkunx jista' jibqa' jeżisti mingħajr klawżola li n-natura ingusta tagħha tkun giet ikkonstatata, dawn jipprekludu l-applikazzjoni ta' dispożizzjoni tad-dritt nazzjonali li permezz tagħha l-bejjieġ jew fornitur ikollu d-dritt jikseb il-hlas lura tas-somma kollha mislufa flimkien mal-interessi kkalkolati bir-rata legali mid-data li fiha din is-somma tkun tqiegħdet għad-dispożizzjoni tal-konsumatur.

– *Fuq it-tnejn u għoxrin domanda*

- 168 Il-konvenuta fil-kawża prinċipali u l-Gvern Spanjol isostnu li l-Qorti tal-Ġustizzja ma għandhiex ġurisdizzjoni sabiex tirrispondi għat-tnejn u għoxrin domanda, peress li din tirrigwarda l-applikazzjoni ta' dispożizzjoni tad-dritt nazzjonali.
- 169 Għandu jiġi kkonstatat li din id-domanda hija intiża essenzjalment sabiex tiddetermina jekk l-inklużjoni f'kuntratt, minn bejjieġ jew fornitur, ta' klawżola kuntrattwali ingusta, li ma kinitx is-suġġett ta' negozjati individwali, li n-nullità tagħha twassal għal dik ta' dan il-kuntratt tikkostitwixxi "kawża immorali", fis-sens tal-punt 2 tal-Artikolu 1306 tal-Kodiċi Ċivili.
- 170 Issa, l-eżami tal-imsemmija domanda jippreżupponi l-interpretazzjoni ta' dan il-kunċett ta' dritt nazzjonali, interpretazzjoni li, kif jirriżulta mill-ġurisprudenza mfakkra fil-punt 63 ta' din is-sentenza, ma taqax taht il-ġurisdizzjoni tal-Qorti tal-Ġustizzja.
- 171 Għaldaqstant ma hemmx lok li tingħata risposta għat-tnejn u għoxrin domanda.

Fuq l-ispejjeż

- 172 Peress li l-proċedura għandha, fir-rigward tal-partijiet fil-kawża prinċipali, in-natura ta' kwistjoni mqajma quddiem il-qorti tar-rinviju, hija dik il-qorti li tiddeċiedi fuq l-ispejjeż. L-ispejjeż sostnuti għas-sottomissjoni tal-osservazzjonijiet lill-Qorti tal-Ġustizzja, barra dawk tal-imsemmija partijiet, ma jistgħux jithallsu lura.

Għal dawn il-motivi, Il-Qorti tal-Ġustizzja (Id-Disa' Awla) taqta' u tiddeċiedi:

1) L-Artikolu 4(2) u l-Artikolu 5 tad-Direttiva tal-Kunsill 93/13/KEE tal-5 ta' April 1993 dwar klawżoli ingusti f'kuntratti mal-konsumatur,

għandhom jiġu interpretati fis-sens li:

ir-rekwiżit ta' trasparenza li jirriżulta minn dawn id-dispożizzjonijiet huwa osservat waqt il-konkluzjoni ta' kuntratt ta' self ipotekarju għal dak li jirrigwarda l-klawżola ta'

dan il-kuntratt li tipprevedi l-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi meta mqabbla mal-valur ta' indiċi uffiċjali stabbilit minn att amministrattiv, li jinkludi d-definizzjoni tiegħu, minhabba s-sempliċi fatt li dan l-att kif ukoll il-valuri preċedenti tal-indiċi kkonċernat ikunu ġew ippubblikati fil-Ġurnal Uffiċjali tal-Istat Membru kkonċernat, minghajr għalhekk l-obbligu tal-persuna li ssellef li tinforma hija stess lill-konsumatur dwar id-definizzjoni tal-imsemmi indiċi u tal-iżvilupp preċedenti tiegħu, anki jekk, minhabba l-metodu ta' kalkolu tiegħu, dan ma jikkorrispondix għal rata tal-interessi remuneratorja, iżda għal rata perċentwali annwali ta' imposta (RPAI), sakemm, minhabba l-pubblikazzjoni tagħhom, dawn l-elementi jkunu suffiċjentement aċċessibbli għal konsumatur medju permezz tal-indikazzjonijiet mogħtija għal dan l-għan minn dan il-bejjiegħ jew fornitur. Fin-nuqqas ta' taliindikazzjonijiet, huwa l-bejjiegħ jew fornitur li għandu jipprovdi direttament definizzjoni kompleta ta' dan l-indiċi kif ukoll kull element ta' informazzjoni rilevanti, b'mod partikolari fir-rigward ta' twissija eventwali mill-awtorità li tkun stabbilixxiet l-imsemmi indiċi għal dak li jirrigwarda l-karatteristiċi partikolari tiegħu u tal-konsegwenzi tagħhom li jistgħu jitqiesu li huma importanti għall-konsumatur sabiex jevalwa korrettament il-konsegwenzi ekonomiċi tal-konklużjoni tal-kuntratt ta' self ipotekarju propost lilu. Fi kwalunkwe każ, huwa l-bejjiegħ jew fornitur li għandu jagħti lill-konsumatur l-informazzjoni kollha li l-ġoti tagħha hija imposta mil-leġiżlazzjoni nazzjonali applikabbli fil-mument tal-konklużjoni tal-kuntratt.

2) L-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13

għandu jiġi interpretat fis-sens li:

huwa rilevanti, sabiex tiġi evalwata n-natura eventwalment ingusta ta' klawżola ta' kuntratt ta' self ipotekarju b'rata varjabbli li tipprevedi l-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi meta mqabbla mal-valur ta' indiċi uffiċjali, il-fatt li din il-klawżola tirreferi direttament u sempliċement għal dan l-indiċi, filwaqt li mill-indikazzjonijiet li jinsabu fl-att amministrattiv li stabbilixxa l-imsemmi indiċi jirrizulta li, minhabba partikolaritajiet li jirrizultaw mill-metodu ta' kalkolu tiegħu, huwa neċessarju li jiġi applikat differenzjali negattiv sabiex ir-rata perċentwali annwali ta' imposta (RPAI) tiġi allinjata mar-RPAI tas-suq, sakemm il-bejjiegħ jew fornitur ma jkunx informa lill-konsumatur b'dawn l-indikazzjonijiet u li dawn ma kinux suffiċjentement aċċessibbli għal konsumatur medju.

3) L-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13

għandu jiġi interpretat fis-sens li:

fil-każ li jintuza, fi klawżola li tipprevedi l-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi ta' kuntratt ta' self ipotekarju, indiċi ta' riferiment stabbilit abbażi tar-rata perċentwali annwali ta' imposta (RPAI) applikabbli għall-kuntratti meħuda inkunsiderazzjoni għall-kalkolu tal-valuri suċċessivi ta' dan l-indiċi, il-fatt li dawn ir-RPAI jinkludu elementi li jirrizultaw minn klawżoli li n-natura ingusta tagħhom tiġi sussegwentement ikkonstatata ma jimplikax li l-klawżola ta' aġġustament tar-rata tal-interessi tal-kuntratt ikkonċernat għandha titqies li hija ingusta u, għaldaqstant, li ma tistax tiġi invokata kontra l-konsumatur.

4) L-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13

għandu jiġi interpretat fis-sens li:

il-*bona fide* tal-bejgiegħ jew fornitur ma tistax tiġi preżunta fil-każ li jintuża, fi klawżola li tipprevedi l-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi ta' kuntratt ta' self ipotekarju, indiċi ta' riferiment minhabba s-sempliċi fatt li dan huwa indiċi uffiċjali stabbilit minn awtorità amministrattiva u użat mill-amministrazzjonijiet pubbliċi. L-evalwazzjoni tal-eventwali natura ingusta ta' tali klawżola għandha ssir skont iċ-ċirkustanzi partikolari tal-każ inkwistjoni, billi jittiehed inkunsiderazzjoni, b'mod partikolari, in-nuqqas ta' osservanza tar-rekwiżit ta' trasparenza u billi jitqabbel il-metodu ta' kalkolu tar-rata tal-interessi ordinarji prevista minn din il-klawżola u l-livell effettiv ta' din ir-rata li jirriżulta minnu mal-metodi ta' kalkolu normalment adottati u, fost ohrajn, ir-rati tal-interessi applikati fis-suq fid-data tal-konklużjoni tal-kuntratt ta' self ikkonċernat għal self ta' ammont u ta' tul ekwivalenti għal dawk ta' dan il-kuntratt.

5) L-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13

għandu jiġi interpretat fis-sens li:

sabiex tiġi evalwata n-natura eventwalment ingusta ta' klawżola ta' kuntratt ta' self ipotekarju b'rata varjabbli li tipprevedi l-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi meta mqabbla mal-valur ta' indiċi ta' riferiment partikolari, huwa rilevanti li jsir paragon bejn, minn naħa, il-metodu ta' kalkolu tar-rata tal-interessi ordinarji previst minn din il-klawżola u l-livell effettiv ta' din ir-rata li jirriżulta minnu u, min-naħa l-oħra, il-metodi ta' kalkolu normalment adottati u, b'mod partikolari, ir-rati tal-interessi applikati fis-suq fid-data tal-konklużjoni ta' dan il-kuntratt ta' self ta' ammont u ta' tul ekwivalenti għal dawk tal-imsemmi kuntratt. Aspetti oħra tal-metodu ta' kalkolu tar-rata tal-interess kuntrattwali jew tal-indiċi ta' riferiment jistgħu jkunu rilevanti jekk dawn jistgħu joħolqu żbilanċ għad-detriment tal-konsumatur.

6) L-Artikolu 6(1) u l-Artikolu 7(1) tad-Direttiva 93/13

għandhom jiġu interpretati fis-sens li:

fil-każ li, bħala prinċipju, kuntratt ta' self ipotekarju b'rata varjabbli ma jkunx jista' jibqa' jeżisti mingħajr il-klawżola li tipprevedi l-aġġustament perijodiku tar-rata tal-interessi meta mqabbla mal-valur ta' indiċi ta' riferiment partikolari, li n-natura ingusta tiegħu tkun giet ikkonstatata, iżda fejn l-annullament ta' dan il-kuntratt kollu kemm hu jesponi lill-konsumatur għal konsegwenzi partikolarment dannużi, dawn ma jipprekludux lill-qorti nazzjonali milli tissostitwixxi din il-klawżola b'dispożizzjoni supplimentari tad-dritt nazzjonali sakemm din id-dispożizzjoni supplimentari jkollha portata ekwivalenti għal dik tal-klawżola li s-sostituzzjoni tagħha hija prevista. Min-naħa l-oħra, din il-qorti ma tistax tirrevedi din il-klawżola billi żżid element ta' natura li jirrimedja l-iżbilanċ li din tinvolvi għad-detriment tal-konsumatur.

7) L-Artikolu 6(1) u l-Artikolu 7(1) tad-Direttiva 93/13

ghandhom jigu interpretati fis-sens li:

fil-każ fejn kuntratt ta' self ipotekarju ma jkunx jista' jibqa' jeżisti mingħajr klawżola li n-natura ingusta tagħha tkun giet ikkonstatata, dawn jipprekludu l-applikazzjoni ta' dispożizzjoni tad-dritt nazzjonali li permezz tagħha l-bejjiegh jew fornitur ikollu d-dritt jikseb il-ħlas lura tas-somma kollha mislufa flimkien mal-interessi kkalkolati bir-rata legali mid-data li fiha din is-somma tkun tqieghdet għad-dispożizzjoni tal-konsumatur.

Firem